ignorant. Et sunt qui se dicant dona accepisse præcedentibus meritis, non pro gratia largientis. Item quidam sunt qui quod non habent se habere per tumorem existimant. Item quidam sunt qui, contemnendo alios, se aliquid habere singulariter putant. Pernicinsior autem est elatio de singularitate jactantiæ veniens.

168. Ultima superbia, trimodam habet differentiam : primum namque genus superbiæ est eorum qui per transgressionem culpæ contemptui habent divina præcepta; secundum genus eorum qui ex observatione attolluntur mandatorum, et elatione virtutum; tertium genus est eorum qui per contumaciam mentis subdi dedignantur seniorum imperiis.

169. Quæ quidem vitia, divinitus divina adjuvante gratia, e contrario curantur virtutibus. Gulæ concupiscentiam reprimunt vigiliæ et compunctio cordis; fornicationem exstinguit contritio cordis, et corporis afflictio, et oratio assidua, vel laboris exercitium, 114 metus gehennæ, et amor cœlestis patriæ; invidiam superat amor dilectionis fraternæ. Et quia cœleste regnum non accipiunt nisi concordes, abjicere invidiam convenit et diligere fratrem.

170. Iram temperat patientia, et ratio æquanimitatis. Avaritiam subjugat eleemosyna, et spes æternæ retributionis. Tristitiam subjugant fraterna alloquia, et consolatio Scripturarum. Arrogantiam calcat metus, ne vana gloria delinitum animum a virtutibus cunctis excludat, et per jactantiam perdat semetipsum, et pereat. Jam superbiam deprimit exemplum humilitatis Christi, atque diabolicæ metus ruinæ. Qui dum vult esse quod non erat, et ipsum quod erat perdidit, et Tartari inferna promeruit.

170. Nonnulli omittunt verba, *qui dum vult... inferna promeruit*, et post *metus ruinæ* illico subjungunt : *Expliciunt Differentiæ spirituales beati Isidori.*

Nam hoc etiam nomine vocantur Differentiæ rerum. AREV.

115 SANCTI ISIDORI

HISPALENSIS EPISCOPI

ALLEGORIÆ QUÆDAM SACRÆ SCRIPTURÆ

Præfatio.

DOMINO SANCTO AC REVERENDISSIMO FRATRI OROSIO ISIDORUS.

1. *Quædam notissima nomina legis evangeliorumque, quæ sub allegoria imaginarie obteguntur, et interpretatione aliqua egent, breviter deflorata contraxi celeriter, ut plana atque aperta lectoribus redderem. Quæ, quia inexplicata sunt, annotata brevis materiola dicendi coegit, et nec libelli modum permisit efficere, nec plenissime figurarum mysteria explicare. Erat quidem sensus ita, ut ex dictis quæ posita sunt et præcedentia et subsequentia intelligantur.*

2. *Hæc itaque cognitioni tuæ tractanda atque probanda offerimus, ut quod in ratione verborum ac sensuum inerudite dependet, emendandum sollicite cures. Ego enim, mihi charissime, in hujus operis reprehensione excusabilem meipsum æstimabo, quia hæc non meo conservavi arbitrio, sed tuo commisi corrigenda judicio.*

1. De Allegoriarum opere disserui in Isidorianis, cap. 60. Allegorias in sacram Scripturam inter veteres explicuit etiam Rabanus Maurus, inter recentiores Hieronymus Lauretus, edita Silva Allegoriarum sacræ Scripturæ; de qua hoc exstat judicium sancti Caroli Borromæi apud Possevinum, lib. II Biblioth. select., cap. 46 : *Carolus autem Borromæus cardinalis vir sanctus, cum hujus Silvæ usum cuperet faciliorem, ac fructuosiorem, statuerat rerum quæ vocibus allegoricis designabantur, ac primo ponuntur, vocabula præ-*

EX VETERI TESTAMENTO.

116 3. Adam (*Genes.* I) figuram Christi gestavit ; nam sicut ille sexta die formatus ad imaginem Dei, ita sexta mundi ætate Filius Dei carnis formam induit, hoc est, formam servi accepit, ut reformaret hominem ad similitudinem Dei.

4. Eva (*Ibid.*) designat Ecclesiam factam per mysterium lavacri, quæ **117** de latere in cruce morientis Christi fluxit, sicut Eva de costa hominis dormientis.

5. Abel, pastor ovium (*Genes.* IV), Christi tenuit typum, qui est verus, et bonus pastor, sicut ipse dicit: *Ego sum pastor bonus, qui pono animam meam pro ovibus meis*, venturus rector fidelium populorum.

6. Cain, frater ejus (*Ibid.*), ætate major, qui eumdem Abel occidit in campo, priorem significat populum qui interfecit Christum in Calvariæ loco.

7. Enoch, filius Cain (*Ibid.*), in cujus nomine pater condidit civitatem, significat impios in hac tantum vita esse fundatos.

ponere : quem laborem fortasse pius aliquis et doctus suscipiet, Allegoriasque ipsas meliore ordine disponet, ut reipublicæ litterariæ in proximorum salutem commodet. Notæ ad Allegorias sancti Isidori in Editione Grialiana auctorem habent Cyprianum Suarez, S. J., cujus nomine a me proferentur. In eadem Matritensi Editione regia et aliis erat : *Nomina leguntur legis ;* omisi cum Codice Veronensi *leguntur*, ut sensus planior procederet ; quod abest etiam a prima Allegoriarum Editione Haganoensi. Cæterum in allegoriis deinde exponendis et illustrandis diligentia Cypriani Suarii annotatoris efficiet, ne uberiores annotationes nostræ desiderentur. Paucas proinde interserere est animus. AREV.

3. *Adam figuram gestavit Christi.* Hæc allegoria est Apostoli I Cor. XV. Sic enim ait : *Factus est primus homo Adam in animam viventem; novissimus Adam in spiritum vivificantem.* Et quidem Genes. II legimus factum esse primum hominem in animam viventem, hoc est, efficaciter operantem, cui membra corporis serviant, cujusque voluntati ac efficaciæ ausculteut, ut exponit beatus Chrysostomus. Atque, ut scribit Theodoretus, non vocavit secundum Adam spiritum viventem, sed vivificantem. Omnibus enim vitam largitur. Talem autem Deus hominem creavit, quo per rationem ac intelligentiam omnibus esset animalibus præstantior, quæ mentem hujusmodi non habent, ut luculenter scribit beatus Augustinus, XII de Civit., c. 23. SUAR.

Ibid. Ita sexta mundi ætate. Perfectio senarii numero comprehenditur, propterea Deus sex diebus mundum perfecit, ut docet beatus Augustinus, lib. XI de Civit. Dei, c. 30. Causa autem cur extremo, id est, sexto die conditus fuerit homo, ut scribit eleganter Gregorius Nyss., lib. I de Homine, cap. 2, fuit : *Quoniam decebat, ut veluti quoddam regni domicilium futuro regi Deus efficeret, et deinde hominem animo quidem immortali, corpore vero mortali præditum, in mundum introduceret, ut miraculorum mundi horum spectator, horum dominus esset, et Deo quidem frueretur per diviniorem naturam; bonis vero, quæ in terra sunt, per sensum uteretur similem et terrenum.* Eadem fere scribit Damascenus, lib. II, cap. 11. Secundum autem Adam, id est, Christum Dominum nostrum sexta ætate, quæ a beato Joanne Baptista ad mundi usque occasum et interitum pertinet, natum esse ait Eucherius in c. I Genes. Deinde, ut inquit beatus Hieronymus, in Amos c. 5, omnes labores et molestiæ septimo numero conquiescent, sicuti requievit Deus die septimo ab omni opere, quod patrarat, Gen. II. Quæ requies, et septimi diei sanctificatio, et benedictio post opera sua valde bona, ut notat Junilius, designat quod et nos singuli post opera bona, quæ in nobis Deus operatur, ad requiem tendimus vitæ cœlestis, quæ, quia sempiterna est, merito idem dies septimus vesperam habuisse non traditur. SUAR.

4. *Per mysterium lavacri.* Hanc allegoriam docuit etiam, et illustrem fecit Apostolus; nam eum, Genes. II, scriptum sit : *Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea. Et ædificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam, in mulierem*, etc. : sacramentum hoc magnum esse in Christo et Ecclesia scripsit Ephes. V. Nam, ut præclare ait Prosper in lib. de Promissionibus et prædictionibus Dei : *Hoc est magnum sacramentum, quod promissum speravit Adam, et futurum prævidit formandam scilicet Ecclesiam ex latere Christi in cruce pendentis.* Unde Theophylactus enarrans verba illa beati Joannis, cap. XIX : *Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum mortuum, non fregerunt ejus crura; sed unus militum lancea ejus latus aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua*, sic ait : *Non simpliciter hæc sunt, sed quia Ecclesia per hæc duo et fit et consistit. Nam per aquam quidem generamur, per sanguinem autem et corpus pascimur.* De quo uberius scribit beatus Augustinus XII cont. Faustum Manichæum. SUAR.

5. *Abel, pastor ovium.* In hac allegoria plenior est lectio in ms. quam in impress. lib., nam citatur testimonium beati Joan., c. X, quod valde ad rem facit. Fuisse autem pastorem Abel declarat IV cap. Gen., qui primus mortalium omnium fuit clarus virginitate, martyrio et sacerdotio, quibus ornamentis Dominum expressit, auctore beato Augustino in lib. de Mirabilib. sacræ Script., qui *venturus rector fidelium populorum* propterea dicitur, quod tandem futurus pastor sit unius ovilis, id est, Judæorum, et gentium ad Rom. XI et Joan. X. SUAR.

6. *Cain, frater ejus ætate major.* Etsi Philo episcopus sine causa putat geminos fratres fuisse. Est autem imprimis pulchra hæc allegoria. Occiditur enim Abel pastor ovium a fratre majore, occiditur Christus pastor et caput populi minoris natu a Judæorum populo natu majore : Abel in campo, Christus in Calvariæ loco ; occiditur autem uterque post sacrificium, uterque, diabolo funestæ invidiæ facibus parricidarum animos incendente. Et quidem sanguis Abel Deum ad justam vindictam suo clamore provocavit, itaque Cain vagus et profugus erat in terra, vel στένων καὶ τρέμων, id est, gemens et tremens, ut verterunt LXX. Sed longe melius clamat sanguis Christi propter causas quas exponit egregie beatus Augustinus cont. Faust. Manichæum, ubi ornatissime hanc explicat allegoriam, cujus meminit beatus Ambrosius, in I. I de Cain et Abel. SUAR.

7. *Enoch*, non *Enos* legendum esse perspicuum est. Beatus autem Augustinus in lib. XV de Civitate Dei, vel non fuisse Enoch primogenitum Cain (nam et Judas fuit quartus filius Jacob, a quo tamen Judæa nominata est, et Judæi), vel longo post intervallo temporis, postquam natus est, conditam esse de illius nomine civitatem existimat, cum jam scilicet tam numerosum esset genus humanum, ut civitas posset ædificari, quæ nihil aliud est quam hominum

118 8. Seth (*Ibid.*), qui resurrectio interpretatur, demonstrat Christum Jesum, in quo est vera resurrectio, et vita fidelium.

9. Enos, filius ejus (*Ibid.*), qui spe invocavit nomen Domini, declarat in spe viventem Ecclesiam, donec ad beatitudinem promissæ felicitatis perveniat.

119 10. Lamech sæculi hujus figuram tenuit, cujus peccatum Christus per sanguinis sui effusionem post LXXVII mundi generationes absolvit, juxta quod A eas Lucas evangelista descripsit (*Luc.* III).

11. Henoch (*Genes.* V), qui fuit septimus ab Adam, et translatus est, significat septimam requiem futuræ resurrectionis, quando transferentur sancti in vitam perpetuæ immortalitatis.

12. Noe, qui interpretatur requies, similitudinem præfert Domini, in cujus Ecclesia requiescunt quicunque ab hujus sæculi excidio liberantur, sicut in arca.

multitudo aliquo societatis nomine colligata. Beatus autem Chrysostomus, cum, Genes. IV, scriptum sit ædificatam esse civitatem a Cain, qui vocavit nomen ejus ex nomine filii sui Enoch, non dissimiliter atque beatus Isidorus ait : *Vide quomodo paulatim deteriores fiunt. Quippe hominibus factis mortalibus, studium fuit ut immortalem suam memoriam facerent, partim* B *ex filiis, quos generabant, partim ex locis, quibus filiorum nomina imponebant.* Hæc omnia recte quis diceret peccatorum, et ruinæ primæ monumenta, qua e pristina gloria exciderunt. SUAR.

Ibid. In Vulgata nostra scribitur *Henoch.* AREVAL.

8. *Seth, qui resurrectio interpretatur.* Divinæ litteræ, ut notavit etiam beatus Hieronymus in Quæst., nominis Seth etymologiam tradunt iis verbis : *Vocavitque nomen ejus Seth, dicens : Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* Itaque Soth proprie θέσις, id est, positio dicitur a verbo שׁית Seth, id est, posuit, sed quia quodammodo suscitatus est Abel in fratre Seth, nam parentum luctum temperavit, et talis erat futurus (ut ait Eucherius) ut impleret Abel sanctitatem, ideo LXX sic converterunt : Ἐξανέστησε γάρ μοι ὁ Θεὸς σπέρμα ἕτερον, id est, *suscitavit enim mihi Deus semen alterum,* quo circa beatus Chrysostomus sic ait : *Vide verbi diligentiam, non dixit, Dedit mihi Deus, sed Excitavit mihi Deus. Vide quomodo* C *obscure nobis hoc verbo resurrectionis exordia hic ostendit.* Hoc secutus beatus Isidorus : *Seth,* inquit, *qui resurrectio interpretatur.* Neque enim tam respexit ad verbi Hebraici etymologiam, quam ad arcanum ejus sensum, sicuti fecerunt LXX, quod postea Rupertus secutus est. Denique beatus Augustinus hanc ipsam allegoriam his verbis illustravit in lib. XV de Civit. Dei : *Ex duobus,* inquit, *illis hominibus, Abel, qui interpretatur luctus, et ejus fratre Seth, qui interpretatur resurrectio, mors Christi et vita ejus ex mortuis figuratur.* SUAR.

9. *Enos, filius ejus.* Libri mss. sic habent : *Enos, filius ejus, qui cœpit invocare nomen Domini.* Quod convenit cum nostra ex Hebræo versione. At libri impressi habent hoc modo : *Enos, filius ejus, qui spe invocavit nomen Domini.* Quæ lectio congruit cum interpretatione LXX, qui hoc modo sunt interpretati, οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ, id est : *Hic speravit invocare nomen Domini Dei.* Itaque Græci scriptores, et beatus Augustinus, qui hac ver- D sione utebantur, hujus loci arcanum sensum similiter atque beatus Isidorus prodiderunt. Nam Greg. Nazianz. sic ait : *Præclara res est fides, spes, charitas, tria hæc. Et de fide testimonium attulit Abraham, qui justus est habitus propter fidem. De spe Enos, qui primus speravit invocare nomen Domini.* Et apertius beatus Augustinus, in lib. de Civit. Dei XV, inquit : *Quid sibi hoc vult,* SPERAVIT INVOCARE, *nisi quia prophetia est exorturum populum qui secundum electionem gratiæ invocaret nomen Domini Dei?* Sic beatus Augustinus, qui hanc causam esse putat ut huic proprie tribuatur quod piorum omnium fuerat commune. Sunt tamen qui putent ejus tempore instauratum fuisse Dei cultum, ritumque cœpisse Deum cæremoniis colendi, ut scribit Lipomanus. Quidam autem celebres Græci scriptores propter ignorationem linguæ Hebraicæ existimarunt reddi etymologiam nominis Enos, cum dicitur, hic speravit, etc. Cum Enos, quod notavit beatus Hieronymus, homo, vel vir dicatur, sicut Adam homo dicitur. SUAR.

Ibid. Quid significet *Enos,* dixit jam Isidorus in Etymologiis, lib. VII, cap. 6, ubi disserit *de hominibus qui quodam præsagio nomen acceperunt.* Ex quo capite multa huc afferri possent. AREV.

10. *Lamech sæculi hujus figuram tenuit.* Multa concurrerunt in Lamech Caini nepotem (errant enim qui filium Mathusalæ accipiunt) et in ejus liberos, quæ vitam humanam depravarent, ut notat præclare beatus Hieronymus. Nam ipse sanguinarius et homicida primus unam carnem in duas divisit uxores, et ejus liberi ea repererunt quæ animos hominum vel ad voluptatem, vel ad crudelitatem inflammarent. Non est autem certum unumne, atque eum Cain, an duos occiderit. Illud certum est, dixisse ipsum duabus uxoribus suis, de se expetendam vindictam septuagies septies. Cujus loci arcanum sensum sic Damaso scripsit beatus Hieronymus : *Quæritur quæ sint* LXXVII *vindictæ quæ in Lamech exsolvendæ sunt. Aiunt ab Adam usque ad Christum generationes* LXXVII. *Lege Lucam evangelistam, et invenies ita esse ut dicitur.* Et paulo post : *Lamech peccatum, id est, totius mundi, atque sanguinis, qui effusus est, Christi solvetur adventu, qui tulit peccata mundi.* Idem postea Nicolaus pontif. Lotario regi scripsit, et Alcuinus secutus est. SUAR.

11. *Henoch, qui fuit septimus ab Adam.* De Henoch scriptum est Gen. V : *Ambulavitque cum Deo, et non apparuit, quia tulit eum Deus.* Septuaginta postremam hanc partem sic verterunt, ὅτι μετατέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεὸς, id est, *quia translulit illum Deus.* Unde Apostolus, Heb. XI, hæc ipsa LXX verba citavit. Beatus Chrysostomus et Theodoretus putant curiosum esse inquirere quo Deus transtulerit Henoch, et num usque ad tempus præsens vivat. Sed utrumque docet Spiritus sanctus, Eccl. XLIV, his verbis : *Henoch placuit Deo, et translatus est in paradisum, ut det gentibus pœnitentiam.* Notandum autem est Enoch quidem filium Cain, de cujus nomine prima civitas appellata est, improbos significare, qui (ut recte ait Strabus) in præsenti vita suæ spei radicem figunt; Henoch vero hunc, qui fuit septimus ab Adam, qui tanquam sexta die, sexta ætate sæculi per Christi adventum ad sanctitatem formatur, eos significat qui septima ætate in vitam immortalem transferentur, ut alibi ait idem Isidorus. Exposuit etiam hanc eamdem allegoriam beatus Augustinus in lib. XV de Civit. Dei, cap. 19. SUAR.

Ibid. De Henoch, qui septimus ab Adam septimam requiem significat, Isidorus in commentariis suis, videlicet Quæst. in Genes. cap. VI. Illi etiam commentarii Isidori ad allegorias has explicandas conferunt quod semel monuisse satis sit. AREV.

12. *Noe, qui interpretatur requies.* נוח *requies* interpretatur. B. Hieronymus : *Ab eo igitur, quod omnia opera retro quieverunt per diluvium, appellatus est requies.* Similiter beatus Chrysostomus sic appellatum puerum inquit, ut ex interpretatione vocabuli omnes discerent generalem interitum imminere, ut vel timore castigati arcerentur, et virtutem amplecterentur. Sed, ut recte scribit Cajetanus : *Si Lamech verba etymologiam nominis Noe exponentis perpendantur, de agriculturæ labore videtur esse sermo; ait enim :*

120 13. Sem vero prophetarum et apostolorum tenuit typum, qui ex ejus stirpe nascuntur.

14. Japheth figuravit populum gentium, qui versatur in ecclesiis israelitarum.

15. Cham Judæos significat, qui Christum incarnatum atque mortuum derident.

16. Chanaam, filius ejus, qui pro patris delicto maledictione damnatur (*Genes.* IX), posteritatem indicat Judæorum, qui in passione Domini damnationis sententiam exceperunt, clamantibus Judæis : *Sanguis ejus super nos, et super filios nostros.*

17. Nemrod gigas diaboli typum expressit, qui superbo appetitu culmen divinæ celsitudinis appetivit, dicens : *Ascendam super altitudinem nubium, et ero similis Altissimo.*

18. Heber, in cujus domo propria loquela remansit, cæteris linguis **121** divisis, Redemptorem nostrum insinuat, in cujus Ecclesia unitas fidei sine schismate perseverat.

19. Melchisedech (*Genes.* XIV), qui de fructibus terræ sacrificium Domino obtulit, regnum Christi, qui est verus rex justitiæ, et sacerdotium figuravit, cujus corporis et sanguinis sacramentum, id est, oblatio panis et vini in toto orbe terrarum offertur.

20. Abraham Dei patris gestavit typum, qui filium suum dilectum pro mundi salute tradidit immolandum.

21. Tres angeli ad eum venientes (*Genes.* XVIII) divinam historialem insinuant Trinitatem.

22. Duas autem uxores, quas habuit Abraham (*Gen.* XVI, XXI), id est, liberam, **122** et ancillam, Apostolus duo esse Testamenta designat (*Galath.* IV).

23. Isaac et Ismael duos populos ex utroque Testamento procedentes significant.

24. Puer Abraham imaginem priscæ legis designat, per quem prophetice Domino nostro Jesu Christo Ecclesia sponsa præparata est.

Iste consolabitur nos ab operibus manuum nostrarum in terra cui maledixit Dominus. In quibus tamen verbis suberat prophetia de ecclesia et de Christo. Illud constat, a Spiritu sancto per beatum Petrum, Epist. I, c. III, hanc allegoriam insignem et illustrem esse factam. SUAR.

13. *Sem vero.* Genes. IX, ait Noe : *Benedictus Dominus Deus Sem.* Quibus verbis pater Noe Sem pietatem prædixit propter veri Dei cultum apud ejus posteros permansurum, ut præclare scribit Theodoretus. Liquet igitur Noe vaticinatum fuisse; nam Abraham et patriarchæ, ac denique salus et decus generis humani, Christus Jesus ex Sem orti sunt. SUAR.

14. *Japheth figuravit populum gentium.* Genes. IX, dixit Noe : *Dilatet Deus Japheth, et habitet in tabernaculis Sem.* In quibus verbis recondita est egregia hæc allegoria. Nam, ut scribit beatus Hieronymus : *De Sem Hebræi, de Japheth populus gentium nascitur. Quia igitur lata est multitudo credentium, a latitudine, quæ Japhet dicitur, nomen accepit. Quod autem ait : Et habitet in tabernaculis Sem, de nobis prophetatur, qui in eruditione et scientia Scripturarum, ejecto Israel, versamur.* Et, ut recte inquit beatus Augustinus : *In ecclesiis Christi habitat gentium latitudo, et gentes fruuntur iis quæ Judæis parata erant*, ut in IX Genes. scribit etiam beatus Chrysostomus. SUAR.

15. *Cham Judæos.* Hujus loci allegoriam, id est, altiorem sensum, luculenter declarat beatus Augustinus contra Faustum Manich. lib. XII, et XII de Civit. Dei, c. 2. SUAR.

17. *Nemrod gigas.* De Nemrod legimus Genes. X : *Chus genuit Nemrod. Ipse cœpit esse potens in terra, et erat robustus venator coram Domino*, pro גִּבּוֹר *Gibbor* LXX verterunt γίγας *gigas*. Noster vero interpres *potens* vertit, et paulo post *robustus*. Venator autem ideo dicitur quod rapto viveret, et crudelis esset tyrannus. Cujus imperii initium fuit Babylon, quæ mundum, qui totus in maligno positus est, significat, ideoque Apocalyp. XVIII vocatur habitatio dæmoniorum. De Nemrod autem legendus est beatus Chrysostomus XI Gen., et beatus Augustinus, in XVI de Civit. Dei, c. 3. SUAR.

18. *Heber, in cujus familia.* In lib. ms. est *unitas fidei*, rectius quam in impressis, *fides unitatis*. Ab Heber autem magis quam ab Abraham Hebræos dictos esse, qui Hebræam linguam conservarunt, existimat beatus Augustinus, in loco supradicto. In quo populo civitas Dei in sanctis peregrinata est, et in omnibus sacramento adumbrata. Ideo autem non est linguæ suæ amissione multatus, quod expers fuerit criminis turrim ædificantium, quæ ab eventu Babel appellata est, Gen. XI. SUAR.

19. *Melchisedech, qui de fructibus.* In lib. imp. est, *vel sacerdotium;* sed melius in ms. *et sacerdotium*, cum sacerdotium Christi et regnum significaverit Melchisedech, de quo scriptum est Gen. XIV : *At vero Melchisedech rex Salem proferens panem et vinum (erat enim sacerdos Dei altissimi), benedixit ei*, scilicet Abram. Et quamvis Hebræi, et quidam alii putent aliter, multo tamen rectius sentiunt qui affirmant Melchisedech sacrificium Deo pro Abrahæ nobili victoria obtulisse. הוֹצִיא enim, hoc est, proferens, vel offerens, verbum est, quod usurpatur sæpe in sacrificando. Itaque noster interpres pulchre vertit id, quod sequitur : *Et ipse sacerdos Dei altissimi. Erat enim sacerdos Dei altissimi.* Nam sæpe *et* sumitur pro *enim*. Refert autem beatus Hieronymus, in longa et crudita epist. Quam scripsit Evagrio, constantem esse Hebræorum opinionem Melchisedech fuisse Sem filium Noe. Et addit illum pane et vino, puro, simplicique sacrificio, Christi dedicasse sacramentum. Nobilitavit autem hanc allegoriam Apost., Hebr. 7, et illud psalm. 109 : *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* SUAR.

Ibid. Etsi retineretur *vel sacerdotium* pro *et sacerdotium*, adhuc idem esset sensus, quem Suarius tuetur : nam apud Isidorum et alios ejusdem temporis, atque etiam superioris, sæpe *vel* pro *et* occurrit. AREV.

20. *Abraham Dei patris gestavit typum.* Similiter exposuit hanc allegoriam Origenes in XXII Gen., et beatus Augustinus, lib. XII contra Faustum, et serm. 71. SUAR.

21. *Tres Angeli.* Beatus Augustinus in serm. de tempore 68, sic ait : *In eo quod tres vidit Abraham, Trinitatis mysterium intellexit. Quod autem quasi unum adoravit, in tribus personis unum esse Deum cognovit.* Idem scribit beatus Hilarius in IV et V lib. de Trin., beatus Gregorius, in hom. 18. SUAR.

Ibid. Tres angeli ab Abrahamo hospitio suscepti, an tres personas sanctissimæ Trinitatis exhibuerint, an Filium medium inter duos angelos, an solum tres angelicos spiritus, varia est interpretum sententia. Adisis Pererium, et Calmetum, in comment. AREV.

22. *Duas autem uxores.* Huic allegoriæ magnam auctoritatem dedit Apostolus, qui ubi rem gestam expusuisset, de duabus uxoribus Abram, Spiritu sancto afflatus, adjecit illa esse per allegoriam dicta, id est, alliud esse gestum, aliud figuratum, ut ait beatus Ambros., qui una cum Ruperto perspicue totam allegoriam exponit. SUAR.

25. Esau, hispidus atque rufus (*Genes.* xxv), populus est Judæorum, in Christum et prophetas impia persecutione sanguineus, et indicio pilosæ cutis tegmine peccatorum horribilis. A

26. Jacob autem (*Ibid.*) Christum demonstrat, sive populum gentium, qui Dei Patris benedictione prælatus est priori populo Judæorum.

27. Laban legis et diaboli habuit typum, ex cujus corpore assumpsit sibi Christus duas conjuges, plebis scilicet circumcisionis et gentium.

28. Lia Synagogæ figuram habuit, quæ infirmis oculis cordis sacramenta Dei speculari non potuit.

29. Rachel vero clara aspectu Ecclesiæ typum tenuit, quæ contemplationis acie Christi mysteria cernit.

30. Vir, qui cum Jacob luctam iniit, Christi certamen cum populo Israel figuravit; nam sicut Jacob claudicavit in certamine, ita Judæi claudicaverunt fide in Domini passione. B

123 31. Lot (*Genes.* xix) typum habuit sanctorum qui in fine sæculi ab impiorum incendio liberabuntur.

32. Uxor Lot (*Ibid.*) eorum tenuit typum qui, per gratiam Dei vocati, postmodum retro respiciunt.

33. Consequenter ipse Lot legis gestavit personam de qua infidelitatis opera pariunt qui ea carnali intellectu utuntur (*Vide var. lect.*).

34. Filiæ ejus duæ (*Genes.* xix) Samariam significant et Jerusalem, quæ fornicantur in lege per adulterium illicitæ doctrinæ.

35. Ruben (*Genes.* xxxi) primogenitus interpretatur visionis filius; populum figuravit qui violavit cubile Dei Patris, quando carnem quam sibi Christus desponderat confixit in patibulo crucis.

36. Simeon scribas designat Judæorum, qui in furore suo occiderunt prophetas, et in dolore suo suffoderunt fixuris clavorum Christum, firmissimum murum, in quo credentes stabili robore communiuntur.

124 37. Levi et auctor et figura est principum sacerdotum qui Christum crucifixerunt.

38. Judas significat Christum, qui in cubili sepulcri, quasi leo, securus, corporis somno victoque mortis imperio, post triduum resurrexit.

39. Issachar Ecclesiæ tenuit typum, quæ subjecit humerum suum ad crucis onus portandum.

40. Zabulon eamdem significat Ecclesiam, quæ, secus fluctus hujus vitæ inhabitans, omnes tentationes et turbines sæculi portat.

41. Nephthalim exprimit omnes sanctos prædicatores, qui, instar cervi transilientes, ad superna se erigunt, cunctisque credentibus doctrinæ eloquia conferunt.

25. *Esau hispidus.* Emendate scriptum est in lib. ms. *Impia persecutione sanguineus*, vitiose autem in Impr.: *Impia persecutione sanguinis.* Porro Esau, quod totus in morem pellis hispidus natus sit, Gen. xxv, Scir est appellatus. Nam cur Edom vocatus sit, disertis verbis docent sacræ litteræ, Gen. c. eodem. Dixit enim fratri Jacob: *Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus sum, quam ob causam vocatum est nomen ejus Edom.* Sed rufus etiam natus est, ad quod alludit allegoria. Itaque falluntur qui hinc nomen Edom sortitum esse putant. Eucherius autem et Rupertus similiter scribunt Esau Judæorum populum præsignasse, qui Dominum et prophetas occiderunt, I Thes. II. SUAR.

26. *Jacob autem.* Hanc allegoriam tractat etiam beatus Augustinus in lib. XVIII de Civit. Dei, c. 37. SUAR.

30. *Vir qui cum Jacob.* Cum angelus in specie humana luctaretur cum Jacob, XXXII Genes., *videretque quod eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, et statim emarcuit. Et benedixit ei in eodem loco.* Quo circa præclare inquit beatus Augustinus, in lib. XVI de Civit. Dei, c. 39: *Erat unus atque idem benedictus Jacob, et claudus, benedictus in eis qui ex eodem populo in Christum crediderunt, atque in infidelibus claudus, de quibus prædictum est: Et claudicaverunt a semitis suis.* Causam autem hujus luctæ fuisse ait Theodoretus: *Ut timenti fratrem Esau fiduciam injiceret, qui etiam se superari ab illo passus est. Ac si diceret: Me vicisti, et hominem vinces.* SUAR. C D

31. Suarius constanter scripsit *Lot*, pro quo alii malunt *Loth*. In Vulgata est *Lot*. AREV.

32. *Uxor Lot.* Idem significatum esse arcano sensu, cum uxor Lot versa est in statuam salis, scribit Orig. in V c. Job. Imo Dominus, Luc. XVII, hoc testatus est, cum ait: *Mementote uxoris Lot.* Quo loco Theophilactus: *Præclare* (inquit) *ad exemplum posteritatis, quasi columnæ inscriptum fuisse malum, quod illa perpessa est. Josephus quidem, qui tam multis sæculis fuit posterior, se hanc statuam vidisse affirmat. Salis autem propterea fuit, aut, quoniam prudentiæ symbolum sal est, et ciborum condimentum, mortalium hoc exemplo condirentur affectus, et mores ad prudentiam formarentur, quæ elucet in divinis præceptis custodiendis, quæ si servasset uxor Lot, non pœnæ, sed profectus sui posteritati exemplum reliquisset.* SUAR.

33. *Consequenter Lot.* In lib. impr. vitiose scriptum est: *Qui etiam* pro *qui ea*, quod est in ms. Hanc autem perobscuram allegoriam sic perspicue tradit beatus Augustinus pro sua excellenti scientia: *Lot* (ait lib. XXII cont. Faust.) *futuræ legis videtur gestasse personam, quam quidam, ex illo procreati, et sub lege positi, male intelligendo quodammodo inebriantes, atque non legitime utendo, infidelitatis opera pariunt.* De toto autem facto ejus et filiarum idem scribit eruditissime in eodem libro. SUAR.

35. *Ruben primogenitus.* Emendate est in lib. ms. *desponderat*, vitiose autem in Impr. *spoponderat.* Ideo autem Ruben, id est, visionis filius a matre Lia est appellatus, ut filii nomine admoneretur se Dei beneficio, qui ejus angorem viderat, illum genuisse, cum a viro despiceretur, unde nominis etymologiam interpretans, dixit: *Vidit Dominus humilitatem meam*, Gen. XXIX. SUAR.

36. *Simeon scribas designat.* Jacob gravissimis verbis increpavit filios Simeon, et Levi, Gen. XLIX, quod contra fœderis religionem in cæde Sichimitarum sint crudelissime bacchati ob stuprum Dinæ oblatum a Sichem. In quibus verbis Spiritus sancti instinctu pronuntiavit sanctus senex illustrem prophetiam contra scribas et sacerdotes, qui communi sententia Dominum occiderunt. Illi enim ex Simeon, hi ex Levi orti sunt, ut ait Cyrillus, et Origenes in c. supradictum. Sunt autem aliquot verba ex ipso vaticinio replicata in hac allegoria. SUAR.

39. *Issachar Ecclesiæ typum tenuit.* Mendose sequitur in lib. imp. *qui subjecit*, emendate autem in Ms. *quæ subjecit.* SUAR.

40. *Zabulon.* Non minus gravis error est in hoc loco, *Quæ secus fluctus hujus vitæ inhabitantes.* Legendum enim est *inhabitans*, ut habent ms. exemplaria. Exponit hanc allegoriam præclare beatus Ambrosius de Benedict. patriarcharum, c. 5. SUAR.

41. *Nephthalim.* De Nephthali dixit pater Jacob,

42. Dan Antichristum significat, qui in via vitæ A hujus ungulas equi, id est, extrema sæculi supplantare nititur morsu pestiferæ prædicationis, ut ejiciat eos qui extolluntur in hujus mundi deliciis et divitiis.

43. Gad Christum demonstrat, qui in secundo adventu suo contra Antichristum accinctus virtute judicis præliaturum se nuntiat.

44. Aser eumdem demonstrat Dominum Jesum Christum, cujus **125** pinguis est panis in ore fidelium.

45. Joseph (*Genes.* xxxvii), qui venditus est a fratribus, et in Ægypto sublimatus, Redemptorem nostrum significat a populo Judæorum in manus persequentium traditum, et nunc in gentibus exaltatum.

46. Benjamin Pauli apostoli imaginem prætulit, quia et novissimus et minimus omnium apostolorum B fuit electione, et de tribu ejus descendit : iste est lupus rapax, mane persecutor diripiens, vespere doctor pascens.

47. Manasses prioris populi figuram gestavit.

48. Ephraim autem gentium, qui per benedictionem patriarchæ præpositus est majori populo Judæorum.

49. Thamar (*Genes.* xxxviii) Ecclesiæ imaginem gestat, quæ a Christo per annulum fidei et virgam crucis conceptionem sanctæ meruit ubertatis.

50. Duo gemini in utero Thamar (*Ibid.*) duos populos figuraverunt, quorum posterior natus, qui manum prior ex utero misit, quia **126** gentium populus antea quidem est per prophetas ostensus, sed postea revelatus, cujus ideo obstetrix ligavit dexteram cocco, quia idem populus per sanguinem Christi crucis notatus est signo.

51. Dina, filia Jacob (*Genes.* xxxiv), Synagogam, vel animam, significat : quam in exterioribus sæculi curis repertam Sichem princeps terræ opprimit, id est, diabolus vitio concupiscentiæ carnalis corrumpit.

52. Bala, concubina Jacob (*Genes.* xxxv), quam Ruben incesto crimine pollnit, significat legem Veteris Testamenti, quam populus Israel prævaricando commaculavit.

53. Job in factis dictisque suis personam exprimit Redemptoris.

54. Uxor ejus (*Job.* ii), quæ eum ad maledicendum provocat, carnalium pravitatem designat.

55. Tres amici Job typum tenuerunt hæreticorum, qui sub specie consolandi studium seducendi gerunt.

56. Eliud vero doctorem superbum et arrogantem demonstrat, qui durius increpationem suam fidelibus intra sanctam Ecclesiam irrogat.

57. Pharao figuram habuit diaboli, qui hujus sæ-

Genes. xlix. *Nephthali cervus emissus dans eloquia pulchritudinis.* Ubi Eucherius, de apostolis et Evangelii prædicatoribus arcano sensu intelligi hoc ait, qui cum cervis, quod veloci cursu ad cœlestia con- C tendant, et de latibulis animorum virulentos quodammodo extrahant, et necent, rectissime comparantur, Marc. xvi. Suar.

42. *Dan Antichristum significat.* In lib. impr. est *in hujus mundi deliciis*, sed luculentius in ms. *in hujus mundi deliciis et divitiis.* Pulchre et copiose exposuit hanc ipsam allegoriam beatus Gregorius, xxix Mor., c. 18. Theodoretus etiam, quæst. 109 in Genes., ait Spiritum sanctum hæc de Antichristo prænuntiasse, quæ a patriarcha Jacob de Dan dicta sunt. Idem etiam sentit beatus Ambrosius, in lib. de Benedict. patriarch., cap. 7, ubi de Antichristum de tribu Dan futurum scribit. Suar.

43. *Gad Christum demonstrat.* Tam in lib. impr. quam in ms. *præliandum se nuntiat ;* forte fuit error librariorum pro *præliaturum.* Eucherius inquit Gad ante et retro accinctum ad præliandum Christi Domini personam exprimere, qui ante et retro contra Antichristum præliabitur gladio verbi Dei, de quo D gladio mentio fit psal. xliv, et Matth. xx. Addit etiam beatus Ambrosius Moysen explicuisse Deut. xxxiii, hanc prophetiam evidenter esse de Christo. Suar.

44. *Aser eumdem demonstrat.* De Aser dixit pater Jacob : *Aser panis pinguis, et præbebit delicias regibus*, quod vaticinium similiter de sacrosancta Eucharistia intelligunt beatus Ambrosius, in lib. de Benedict. patriarch., c. 9, et Eucherius cum Ruperto in xlix c. Gen. Suar.

46. *Benjamin Pauli apostoli.* In lib. impress. est *qui et minimus apostolorum ;* sed plenius in Ms. *quia et novissimus et minimus*, etc. Et quidem minimum apostolorum se ipse appellat *I Cor.* xv, et novissimum. De Benjamin autem sic dicit pater Jacob, Gen. xlix : *Benjamin lupus rapax, mane comedet prædam, et vespere dividet spolia.* Quæ verba, quod ad mysticum sensum pertinet, de Paulo apostolo manifestissimam prophetiam esse scribit beatus Hieronymus, in Quæst. Hebr., quod in adolescentia sua persecutus Ecclesiam, in senectute prædicator Evangelii fuerit. Copiose autem imprimis et ornate de hoc ipso disserit beatus Ambrosius, de Benedict. patriarch., c. 12. Fuisse autem Paulum de tribu Benjamin constat ex c. iii Epist. ad Philipp. Suar.

Ibid. In textu Grialii omissum fuerat *et novissimus*, contra mentem, ut videtur, Suarii. Arev.

47. *Manasses prioris populi.* Connexa est hæc allegoria cum sequenti, in qua mendum est in lib. impr. *præpositus est major pro majori.* Breviter autem beatus Cyrillus has allegorias complexus est his verbis : *Præfertur Ephraim Manasse, hoc est, gentes Judæis, qui adversus Servatorem impie egerunt, atque novissimi fiunt primi, et primi novissimi.* Ducit etiam beatus Ambrosius ex etymologia nominum argumentum hoc modo, de Benedict. patriarch. : *Manasse* ex oblivione *Latina interpretatione significatur, eo quod populus Judæorum oblitus est Deum suum, qui fecit eum. Ephraim autem* fecunditatem *fidei interpretatione nominis pollicetur, quod proprium est populi junioris, qui corpus est Christi augens patrem, et Deum proprium non derelinquens.* Suar.

49. *Thamar Ecclesiæ.* Sapienter docet beatus Augustinus, in lib. xxii cont. Faust., cur de quibusdam malis operibus hominum in Scripturis sanctis quædam non mala, sed bona futura significentur. Ibidem etiam docet typum gessisse Thamar. Suar.

51. *Dina filia Jacob.* Eleganter enarrat hanc allegoriam beatus Gregorius, lib. de Cura past., p. iii, c. 30, de mente, quæ, sua studia negligens, actiones alienas curat. Suar.

56. *Eliud vero.* Pulchre ponitur ante oculos arrogantia Eliud, c. xxxii Job., et quam inflatus atque ira percitus invectus sit in amicos suos, et in sanctum virum Job. Suar.

Ibid. De allegoriis ad librum Job pertinentibus videndi Pineda, Corderius, etc., uti de aliis alii interpretes, qui fuse sensum allegoricum sacræ Scripturæ persequuntur. Arev.

57. *Pharao figuram.* Opera carnis, de quibus Apostolus agit, c. v ad Galat., comparat cum luto et la-

culi captivitate populum Dei perdere et terrenis vitiorum operibus prægravare tentavit.

58. Filia Pharaonis (*Exod.* II), quæ Moysen expositum ad ripam fluminis collegit, Ecclesia gentium est, quæ Christum ad flumen salutaris lavacri reperit.

59. Moyses (*Exod.* XIII) typum Christi gestavit, qui populum Dei a jugo diabolicæ servitutis eripuit, et ipsum diabolum in æterna pœna damnavit.

60. Aaron sacerdos, qui cruore victimarum populum expiabat, **127** significat Christum, qui sacrificio sanguinis sui peccata diluit mundi.

61. Maria, soror Moysi (*Num.* XII), Synagogæ speciem prætulit, quæ leprosa propter detractionem et murmurationem contra Christum exstitit.

62. Uxor Moysi Æthiopissa (*Exod.* II), figuravit Ecclesiam ex gentibus Christo conjunctam, cujus ob causam zeli Synagoga obtrectans adversus Christum, illico contagio lepræ perfunditur.

63. Amalech designat diaboli figuram, qui, obvius Dei populo, per signum crucis evincitur.

64. Sehon quoque, rex Amorrhæorum, qui vertitur in Latinum *tentatio oculorum*, eumdem diabolum significat, qui mendacio fallendi sese in angelum lucis transfigurat. Ipse est Og, rex Basan, qui interpretatur *conclusio*, qui intercludere molitur difficultate vitiorum viam fidei nostræ, ne pateat nobis transitus ad regnum promissum vitæ æternæ.

65. Viri septuaginta duo seniores, super quos cecidit Spiritus Dei, septuaginta duas nationum linguas in hoc mundo diffusas **128** ostendunt, ex quibus multi credentes gratiam Spiritus sancti acceperunt.

66. Dathan et Abiron, et cæteri, qui, se a Moyse et Aaron segregantes, sacrificium usurpare conati sunt (*Num.* XVI), hæreticorum pravitatem designant, et perniciem eorum qui se a sacerdotibus Christi et a societate Ecclesiæ dividunt, et sacrificia profana assumunt.

67. Balaam, qui cadens apertos oculos habuit, (*Num.* XXII), typum eorum tenuit qui per fidem cognitionem Dei habent, sed obscurati malis operibus corruunt.

68. Phinees, qui Zambri et scortum in adulterio conversantes pariter interemit (*Num.* XXV), figuram tenuit sanctorum doctorum, qui Judæos et hæreticos spirituali mucrone in amplexu falsæ doctrinæ concurrentes feriunt.

69. Ille qui, in Sabbato ligna colligens, lapidari jubetur, significat eum quem Christus inveniet cum peccato in die judicii.

70. Duodecim exploratores scribarum et pharisæorum imaginem tenuerunt, qui Israeliticum populum averterunt ne confiderent divinæ repromissionis gratiam adipisci posse per Christum.

71. Duo portitores, qui de terra promissionis botrum in ligno humeris gestaverunt (*Num.* XIII), duorum populorum significantiam expresserunt, quorum prior Judaicus gradiens aversus terga dat Christeribus, de quibus fit mentio Exod. I. Hanc autem allegoriam copiose persequitur beatus Augustinus in serm. 84 de temp., et 85, et beatus Cyrillus in supradict. c. Exodi. SUAR.

61. *Maria, soror Moysi.* Cur, cum Aaron socius fuerit peccati, sola Maria lepra affecta sit, causam exponit Theodoretus, in Quæst. Num., q. 23. SUAR.

62. *Uxor Moysi Æthiopissa.* Beatus Augustinus, in lib. Quæst. super Num., q. 20, recte sentit solam fuisse Moysi uxorem Sephoram Madianitidem filiam Jethro, æternum eam vocari Æthiopissam quod Madianitæ aliquando appellentur Æthiopes in sacris litteris, ut II Paralip. XIV, cum Josaphat bellum gessit contra illos. Idem scribit Theodoretus, in q. 22 in eumdem lib. Num. confutata opinione, vel potius fabula, Josephi et Apollinarii. Causa ergo convicii fuit quod alienigenam Moyses duxisset uxorem; Aaron autem Israelitidem. Hanc autem ipsam allegoriam præclare exponit beatus Augustinus in serm. 86 de temp., et Theodor., in q. 4 in lib. Exodi. SUAR.

63. *Amalech designat.* Res gesta narratur Exod. XVII. Est autem Amalechites regio in deserto ad meridiem Judææ trans urbem Petram, ut scribit beatus Hieronymus, de Loc. Hebraicis. Amalech porro, nepos Esau, nominis et generis auctor fuit huic genti, Gen. XXXVI. Tractat autem nobilem hanc allegoriam beatus Augustinus, in serm. 93 de tempore, ubi ait Moysem ipsa elevatione manuum mysterium crucis ostendisse. Et, ut erudite ait Theodoretus, in q. 34 in Exod., quemadmodum, cum famulus Domini manus tenderet, cadebat Amalech, ita Domino manus tendente in cruce, diaboli castra jugulata sunt. SUAR.

64. *Sehon quoque.* Hic quoque correctiora sunt exemplaria ms. quæ sic habent: *Ipse est Og, rex Basan.* Nam in lib. impr. est *ipse est rex Basan.* Utraque autem hæc allegoria ex etymologia præcipue nominum Sehon et Og orta est. SUAR.

65. *Septuaginta duo viri seniores.* In ms. lib. sic scriptus est locus hic: *Septuaginta duo viri seniores, super quos cecidit Spiritus Dei, septuaginta duas nationum linguas*, cum in lib. impr. utrobique *duo* desideren ur. Et quidem fuisse septuaginta duos illos viros, quos divinus afflavit Spiritus, numeratis Eldad et Medad, perspicuum est legenti c. XI lib. Num. Totidem etiam fuisse gentes quæ ex tribus filiis Noe ortæ sunt, docet diligenter beatus Augustinus, in lib. XVI de Civit. Dei, c. 3, computatis gentibus quæ numerantur Gen. X; et sane hac de causa existimatur Dominus LXXII discipulos elegisse Luc. X, quos significabant LXXII palmæ reperiæ in Elim, Exod XV, ut notat Theophylactus, in dictum c. Lucæ.

Ibid. De hac allegoria vide Editionem Cotelerianam Patrum apostolicorum anni 1698, pag. 738, tom. I. AREV.

66. *Dathan et Abiron.* Principes seditionis contra Moysen et Aaron exstiterunt Core et Dathan, atque Abiron cum Hon, aliique ducenti quinquaginta viri proceres Synagogæ, Num. XVI. Et quidem quod Core seditionem moverit, minus fortasse mirum; erat enim ex tribu Levitica; de cæteris vero tribus seditionis principibus eam rationem affert Theodoretus, in q. 53. in Num., quod cum orti essent ex Ruben primogenito, illi sacerdotium adhuc competere existimabant. Notandum autem est in Theodoreto perperam poni Eliab pro Hon filio ejus. SUAR.

67. *Balaam, qui cadens.* Hanc egregiam allegoriam noster Isidorus a beato Gregorio, cujus fuit studiosissimus, mutuatus est. Is enim, lib. XXV, c. 14, in XXXIV c. Job sic ait: Unde etiam de Balaam scriptum est, qui cadens apertos habet oculos, cadens quippe in opere, apertos tenuit oculos in contemplatione. Ita ergo hi etiam oculos aperientes in fide, et non videntes in opere, intra Ecclesiam positi pia specie, extra Ecclesiam positi sunt impia conversatione. SUAR.

sto, **129** posterior, Christianus, eum quem vehit inspicit et sequitur Christum.

72. Jesu Nave imaginem Salvatoris expressit, qui nos in terram repromissionis induxit, et in regnum cœlestis gloriæ collocavit.

73. Raab meretrix figuram tenuit Ecclesiæ, quæ per coccum, id est, per passionis dominicæ signum, ab interitu mundi salvatur.

74. Duo exploratores missi a Jesu in Jericho, quos suscepit Raab (*Josue* II), duo intelliguntur Testamenta in mundum missa quæ suscepit Ecclesia ex gentibus congregata.

75. Achan, qui de Jericho anathemate concupivit, significat nequam, et peccatorem, qui post fidem sæculares mores, vel mundi illecebras appetit.

76. Gedeon, qui cum trecentis viris perrexit ad prælium (*Judic.* VII), typum Christi gestavit, qui in signo crucis de mundo victoriam reportavit. Trecentorum enim numerus in Tau littera continetur, per quam crucis species ostenditur.

77. Sisara typus diaboli fuit. Jahel autem, quæ tempora ejus clavo et malleo transfodit, Ecclesiæ typum expressit, quæ per vexillum crucis diaboli imperium interfecit.

130 78. Ipsa quoque Debbora, ejusdem Ecclesiæ typum portans, devicto in Sisara diabolo, canticum cœlestis gloriæ proclamat.

79. Jephte, qui pro victoria obtenta filiam immolavit (*Judic.* XI), Redemptoris ostendebat figuram, qui, ex mundo triumphans, carnem propriam in sacrificium obtulit.

80. Samson Salvatoris nostri mortem et victoriam figuravit, sive quia de faucibus diaboli gentes, quasi favum ab ore reperti leonis, abstraxit, sive quia post mortem plures lucratus, plurimosque moriens quam vivens exstinxit.

81. Dalila, quæ Samson verticem decalvavit (*Judic.* XVI), Synagogam significat, quæ Christum in loco Calvariæ crucifixit.

82. Ruth alienigena, quæ Israelitico viro nupsit, Ecclesiam ex gentibus ad Christum venientem ostendit.

83. Boöz autem Christum verum Ecclesiæ sponsum expressit.

84. Anna, quæ fuit sterilis, et postmodum fecunda facta est (*I Reg.*, I) Ecclesiam Christi significat, quæ prius in gentibus erat sterilis, nunc largiter pollet per universam terram prole numerosæ fecunditatis.

85. Heli sacerdos reprobatus (*I Reg.* III) abjectionem sacerdotii Veteris Testamenti præfiguravit.

86. Samuel vero, qui reprobato Heli in ministerio sacerdotali successit (*Ibid.*), novi sacerdotii successionem, abjecto veteri sacerdotio, prænuntiavit.

87. Duo filii Heli sacerdotes, qui capta a gentibus arca perempti sunt (*I Reg.* IV), significant posteritatem sacerdotii prioris fuisse exstinctam, et legis Testamentum ad cultum gentium esse translatum.

131 88. Saul regni Judaici insinuat repromissionem, vel reprobationem, sive ejusdem populi æmulationem, qui David, id est, Christum injusto odio invidiæ conatus est occidere.

89. David filii Dei et Salvatoris nostri expressit imaginem, sive quod insectatione Judæorum injustam persecutionem sustinuit, sive quia Christus ex ejus stirpe carnem assumpsit.

90. Urias Hethæus typum habuit diaboli, cujus

72. *Jesu Nave.* Josue, filium Num, quem LXX Jesum, filium Nave, vocant, virum insigni animi fortitudine, Moyses et vivus habuit ministrum, et morieus imperii successorem. Ejus primum mentio fit Exod. XVII, cum nobilem pugnam inivit cum Amalech, in qua etiam victor fuit. Quocirca præclare ait Origenes in illum ipsum locum : *Usque ad hunc locum beati nominis Jesu nusquam facta est mentio; hic primum vocabuli hujus splendor effulsit.* Idem cum undecim sociis terram promissam exploravit, et Judæos fractos metu ac debilitatos confirmavit, Num. XIII. Quo loco Osee, id est, Servator appellatur, id quod notavit in q. 25 in Num. Postremo populo Dei post devictum unum et triginta reges in terram promissam introducto, illam divisit. Et cum nomine, tum rebus præclarissime gestis, Christi Jesu Salvatoris nostri imaginem expressit. SUAR.

73. *Raab.* Nam Jericho, id est, luna, mundum significat, qui totus in maligno positus est, I Joann. cap. ult. A cujus exitio Christi sanguine liberamur. SUAR.

76. *Gedeon.* De littera *T* Græca sermo est. Hanc autem allegoriam egregie tractat beatus Augustinus his verbis in q. 37 in lib. Jud. : *Numerus, quia trecenti erant, signum insinuat crucis propter litteram* T *Græcam, qua iste numerus significatur, per quos etiam gentes magis in Crucifixum credituras præfiguratum est, quod littera Græca est. Unde Græcorum nomine Apostolus omnes gentes significat, cum dicit :* JUDÆO PRIMUM, ET GRÆCO; *quod in linguis gentium Græca ita excellat, ut per illam omnes decenter significentur.* SUAR.

Ibid. Hanc allegoriam expressit sacer poeta Prudentius, in præfat. ad Psychomachiam, vers. 56, quem locum in Prudentianis, cap. 20, fuse explicui. AREV.

79. *Jephte.* Beatus Hieronymus ait in vovendo illum fuisse stultum, et in reddendo impium. In eadem sententia est beatus Thomas. Sed beatus Augustinus, q. 49, in lib. Jud., quæstionem hanc magnam esse ait, et ad judicandum difficillimam, de qua ipse copiose in primis et erudite disserit. Utcunque sit, certum est de quibusdam malis operibus hominum in Scripturis sanctis quædam non mala, sed bona futura significari; id quod erudite probat idem beatus Augustinus, in lib. XII, cont. Faustum. SUAR.

80. Fort., *pluresque moriens.* AREV.

86. *Samuel vero.* Samuelem non fuisse sacerdotem, sed levitam, multi existimant; ortus enim est ex Abiathar filio Core, I Paral. VI, cum sacerdotes necesse fuerit originem ducere ex Aaron. Atque id videtur innuere Psalm. XCVIII, his verbis : *Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus;* de Samuele autem ait : *Et Samuel inter eos qui invocant nomen ejus.* At beatus Augustinus hoc ipso loco affirmat sacerdotem, et quidem magnum, fuisse Samuelem. Et II lib. Retr., c. 45, ait Samuelis patrem non fuisse quidem sacerdotem, reperiri tamen in filius Aaron. SUAR.

90. Quod Urias typum habuerit diaboli, et Bersabee typum Ecclesiæ, difficultatem aliquam præ se ferre videtur; sed quæ ipsa rei explicatione satis diluitur, ut in multis aliis similibus allegoriis accidit. Hanc de Uria Hethæo Isidorus sumpsit ex sancto Augustino, cujus verba late exscribit Quæstion. in Reg., lib. II, cap. 2. Observandum interea quod neque figura in omnibus debet repræsentare figuratum, neque in eo quod repræsentat perfectionem figurati

conjugio prius erat copulata Ecclesia, quam Christus concupivit lavantem a sordibus sæculi semetipsam, et per lavacri undam purificantem.

91. Salomon Christi prænuntiat figuram qui ædificavit domum Deo in cœlesti Jerusalem, non de lignis et lapidibus, sed de sanctis omnibus.

92. Regina Austri, quæ venit ad audiendam sapientiam Salomonis (*III Reg.* x; *II Paral.* ix), Ecclesia intelligitur, quæ ad verbum Dei ab ultimis finibus terræ congregatur.

93. Roboam, filius Salomonis, et Jeroboam servus, quibus Israel in duas partes divisus est, significant divisionem illam in Domini adventu factam, in qua pars credentium ex Judæis regnat cum Christo, qui est ex David genere ortus; pars vero secuta Antichristum, cujus ad cultum nefandæ servitutis error constricti sunt.

94. Golias (*I Reg.* xvii) designat diabolum, cujus elevationis superbiam Christi prostravit humilitas.

95. Elias Christum demonstrat, quia sicut igneo curru ad superna sublatus est, ita Christus ministeriis angelorum assumptus est in cœlum.

96. Vidua, ad quam mittitur Elias pascendus (*III Reg.* xvii), Ecclesia est, ad quam per fidem venisse legitur Christus, cujus farinæ et oleo benedicitur, et non deficit, id est, gratia corporis Christi, et chrismatis unctio, **132** quæ toto mundo quotidie impenditur, et nunquam minuitur.

97. Elisæus eumdem Redemptorem Dominum figuravit, qui de montis altitudine, id est, cœlorum descendens sublimitate, humiliavit seipsum a forma Dei usque ad formam hominis, ac mortuis membris sua membra composuit, et nostram mortalitatem sui corporis medicina sanavit.

98. Pueri qui, insultantes Elisæo, clamabant : *Ascende, calve, ascende, calve*, et invasi ab urso perierunt (*IV Reg.* ii), indicant populum Judæorum, qui puerili stultitia deriserunt Christum in loco Calvariæ crucifixum, et capti a duobus ursis, id est, Tito et Vespasiano, interierunt.

99. Puer Elisæi cum baculo ad resuscitandum mulieris filium missus (*IV Reg.* iv), typum priscæ legis ostendit, quæ generi humano transmissa nihil præstitit, nisi quod in virga solam auctoritatem severitatis monstravit.

100. Sunamitis filius mortuus (*Ibid.*) humani generis figuram tenet, super quod Christus septies ascitans Spiritum septiformis gratiæ spiritualiter aspirat, per quem a morte peccati reviviscat.

101. Septem millia viri, de quibus dictum Eliæ, quod non curvaverunt genua ante Baal, significant numerum sanctorum, qui, Spiritu septiformis gratiæ adimpleti, diabolo renuntiaverunt.

102. Naaman Syrus significat populum ex gentibus, maculis delictorum pollutum, atque a Christo per sacramentum baptismi purificatum.

103. Ozias rex, qui, ob meritum scelerum suorum, in fronte contagio lepræ perfunditur (*II Paral.* xxvi), regnum indicat Judæorum, qui dedecus **133** et malum perfidiæ in fronte gerunt, ubi crucis signum portare debuerant.

104. Ezechias rex, cui pro bono opere quindecim anni ad vitam adjiciuntur (*IV Reg.* xx; *II Par.* xxxii; *Is.* xxxix; *Eccl.* xlviii), significat omnes sanctos, quibus ad acquirendam vitam æternam quinque libri legis cum decem verbis Decalogi dati sunt, ut per complementum legis et præceptorum regni cœlestis plenitudinem consequantur.

105. Josias rex, qui celebravit pascha, et de templo Domini idola multa depulit (*IV Reg.* xxiii; *II Par.* xxxv), significat Christum, qui pro nobis passionem suscepit, atque omnia exsecrabilia gentium de templis corporis nostri dejiciens, igne virtutis suæ exusta comminuit, atque in hujus sæculi torrentem projecit.

106. Sedecias, cujus oculos in Reblatha rex Babylonis evulsit (*IV Reg.* xxv), divites et peccatores hujus mundi significat; in Latinum enim vertitur Reblatha *multa hæc*, ideoque iste significat eos qui in hujus mundi multa actione et affectione involvuntur, atque, a diabolo capti, intelligentiæ oculos perdunt.

107. Isaias formam evangelistarum et apostolorum expressit, qui universa sacramenta Christi, non quasi futura, sed quasi præsentia prædicavit.

108. Jeremias autem in verbis et passionibus suis mortem et passionem figuravit Domini Salvatoris.

109. Ezechiel imaginem Christi gestavit, qui positus in terrena peregrinatione populum salutaribus præceptis instigat.

110. Daniel, qui vitam cælibem tenuit, similitudinem habuit continentia sua eorum qui sunt in otio sancto, et terrenis copiis non abutuntur.

111. Oseas Christi demonstrat figuram, qui ex

attingere. Vide append. 16 ad Etymolog., num. 10, tom. IV, pag. 522. Arev.

96. *Vidua, ad quam mittitur Elias.* Duas has allegorias de Elia et Christo tractat præclare beatus Augustinus in serm. 201 de tempore, qui sermo est 2 in Dom. 5 de Trinitate. Suar.

98. *Pueri qui per stultitiam.* Rectius est in lib. ms. *qui puerili stultitia*, quam in Imp. *qui per stultitiam.* Id quod docent hæc verba beati Augustini, quæ ab illo mutuatus est noster Isidorus; ait enim in lib. xii contra Faust. : *Elisæo pueros insultantes, et clamantes* CALVE, CALVE, *bestiæ comedunt; puerili stultitia deridentes Christum in loco Calvariæ crucifixum, invasi a dæmonibus pereunt.* Superiorem autem de eodem Elisæo et Domino allegoriam exponit beatus Ambrosius in epist. ult. lib. iv. Suar.

102. *Naaman Syrus.* Exponit hanc allegoriam beatus Augustinus in serm. 108 de tempore, ubi egregie ait : *Audivit Naaman puellam, et venit ad Elisæum, audivit populus gentium prophetiam, et venit ad Christum. Naaman veniens ad Elisæum sanatur a lepra, et populus gentium veniens ad Christum ab omni peccatorum lepra purgatur.* Suar.

107. De Isaia aliisque prophetis multa Isidorus repetit in libro Prœmiorum. Arev.

111 *Oseas.* Hanc allegoriam illustravit, et multis similibus exemplis locupletavit beatus Hieronymus in prœm. ad Pammach. in Oseam Prophet. Suar.

fornicatione gentium assumpsit in corpore suo Ecclesiam.

112. Joel, qui interpretatur *incipiens*, indicat typice eos qui fidei ostium, et divinæ scientiæ inciplunt cognoscere sacramentum.

113. Amos, pastor et rusticus, Christi est typus, qui ab officio pastorali pecorum, id est, ab Hebræorum regimine translatus, nunc alios greges pascit in gentibus.

134 114. Abdias, qui in Samaria centum pavit prophetas (*III Reg.* XVIII), significat omnes fidei prædicatores, qui in hoc mundo alimentis sacrarum Scripturarum omnes credentes reficiunt.

115. Jonas (*Jon.* II) Christi mortem figuravit, qui tribus diebus ac noctibus in corde terræ, quasi in ventre ceti, quievit.

116. Habacuc, luctator fortis, populus est fidelis, qui, super excelsa constitutus, in cruce Dominum contemplatur, dicens : *Cornua in manibus ejus, ibi confirmata est virtus gloriæ ejus.*

117. Sophonias, qui interpretatur *speculator*, vel *absconditum Domini*, significat eos qui per contemplationis arcanum ad perfectum perveniunt meritorum.

118. Aggæus et Zacharias figuram gestaverunt sanctorum, qui nobis in hujus peregrinationis vita futurum tempus liberationis declarant.

119. Malachias, qui *angelus Domini* interpretatur, typum Salvatoris nostri tenuit, qui Angelus magni consilii dicitur.

120. Jesus, sacerdos magnus, figuram gerebat Christi, per quem ex peregrinatione sæculi hujus ad cœlestem Jerusalem nobis patet ingressus.

121. Zorobabel, sacerdos (*II Esdr.* II *seqq.*), typus est Domini Salvatoris, qui reduxit de captivitate populum, et de vivis lapidibus construxit Domino templum.

122. Judith et Esther typum Ecclesiæ gestant, hostes fidei puniunt, ac populum Dei ab interitu eruunt.

123. Tobias priscæ legis imaginem tenuit, cujus oculos Judaicæ hirundines **135** obcæcant, dum eos luminis sacramenta male intelligentes obcæcant.

124. Tobias, filius ejus, Domini nostri Jesu Christi imaginem habuit, qui velut absconditam et obcæcatam figuræ caligine legem claritate suæ virtutis illuminat.

125. Tres pueri (*Dan.* III) prætulerunt figuram sanctorum, qui corpus suum in persecutionem pro Christi nomine obtulerunt.

126. Susanna (*Dan.* XIII) figuram Ecclesiæ habet, quam testes falsi Judæi, quasi adulteram legis, accusant.

127. Nabuchodonosor rex (*IV Reg.* XXV) typus diaboli fuit, qui hæreticorum plebem, erroris captivitate devictam, de Jerusalem, id est, de Ecclesia in Babyloniam, id est, in ignorantiæ confusionem abduxit.

128. Princeps coquorum, qui muros Jerusalem subvertit, hoc significat, quod omnes qui ventris desiderio serviunt, virtutes animæ destruunt.

129. Machabæi septem, qui sub Antiocho acerbissima perpessi tormenta, gloriosissime coronati sunt (*II Machab.* VII), significant Ecclesiam septiformem, quæ ab inimicis Christi multam martyrum stragem pertulit, et gloriæ cœlestis coronam accepit.

116. *Habacuc.* Ait beatus Hieronymus in prœm. in Joelem, *περιλαμβάνων*, id est, *amplexans*, sive *amplexatio*, sive *luctans*. Atque, ut idem ait in prœm. in Habacuc, vel ex eo quod amabilis Domini est, vocatur *amplexatio*, vel quod in certamen et luctam, et, ut ita dicam, amplexum cum Deo congreditur, *amplexantis*, id est, luctantis sortitus est nomen. Nullus enim tam audaci voce ausus est Deum ad disceptationem vocare justitiæ. Ibidem Græcus et Latinus notat, quod apud eos corrupte nomen ἀβακούμ, id est, *Habacum* legeretur, qui apud Hebræos dicitur חבקוק *Habacuc*. SUAR.

Ibid. Verba Habacuc, in Vulgata, cap. III, 4 : *Cornua in manibus ejus. Ibi abscondita est fortitudo ejus.* AREV.

117. *Sophonias.* Nomen Sophoniæ, inquit beatus Hieronymus, in I c. ejusdem prophetæ, *alii speculam, alii arcanum Domini transtulerunt.* SUAR.

118. *Aggæus et Zacharias.* Causam dedit huic allegoriæ, quod hi duo prophetæ, secundo anno Darii regis Persarum, filii Histaspis, cum septuagesimus annus vastitatis templi, quem prædixerat Jeremias, esset completus, Judæos ad templi instaurationem mirifice incitaverunt. SUAR.

128. *Princeps coquorum.* Hæc allegoria cum LXX versione congruit. Id enim quod Hebraice dictum est de Nabuzardam, IV Reg. ult. רב טבחים *rabtabbahim*, noster interpres vertit *princeps exercitus* : LXX vero, ἀρχιμάγειρος, id est, *princeps coquorum*. Causam hujus varietatis docte exponit Lippomanus, in caten., XXXVII Genes. Beatus quidem Hieronymus, in Quæst. Heb., sic ait : *In plerisque locis* ARCHIMAGIROS, *id est*, COQUORUM PRINCIPES *pro* MAGISTRIS EXERCITUS *Scriptura commemorat, μαγειρεύειν quippe Græce interpretatur* OCCIDERE. Beatus etiam Augustinus, in quæst. in Gen., sic scribit : *Nolunt quidam* PRÆPOSITUM COQUORUM *interpretari, qui Græce ἀρχιμάγειρος dicitur, sed* PRÆPOSITUM MILITIÆ, *cui esset potestas occidendi. Nam sic appellatus est ille quem Nabuchodonosor misit, penes quem potius invenitur primatus fuisse militiæ.* SUAR.

129. Allegoria de Machabæis clarius exponitur in fine mysticæ Expositionis sacramentorum, sive Quæstion., cap. de Machabæis. Quo in opere plura quæ Isidorus in Allegoriis Veteri Testamenti breviter perstringit lusius explicantur, ut jam monui. AREV.

EX NOVO TESTAMENTO.

136 130. Quatuor evangelistæ Jesum Christum sub quatuor animalium vultibus figuraliter exprimunt.

130. De quatuor insignibus evangelistarum varias sententias protuli in not. ad Juvencum, lib. I, vers. 3. Isidorus communiorem opinionem sequitur in vultibus animalium exprimendis qui singulis evangelistis ascribuntur. Eamdem tenuit Sedulius in carmine Paschali, lib. I, vers. 355. AREV.

131. Matthæus enim eumdem Redemptorem nostrum natum et passum annuntians, in similitudinem hominis comparat. A

132. Marcus, a solitudine exorsus, leonis figuram induit, et Christi regnum invictum potentiamque proclamat.

133. Lucas quoque per vituli mysticum vultum Christum pro nobis prædicat immolatum.

134. Joannes autem per figuram aquilæ eumdem Dominum post resurrectionem carnis demonstrat evolasse in cœlum.

135. Petrus personam Ecclesiæ gestat, quæ habet potestatem dimittendi peccata, atque reducendi ab inferis homines ad cœlestia regna (*Matth.* VI).

136. Apostoli quoque omnes totius Ecclesiæ portant typum, quia et fidem in dimittendis peccatis similem acceperunt potestatem, habentes quidem et formam patriarcharum, qui per verbum prædicationis in toto orbe terrarum Deo populos spiritualiter genuerunt. B

137. Septuaginta duo discipuli significant illustrationem totius orbis per Evangelium Trinitatis. Viginti quatuor enim horis mundus omnis peragitur, qui numerus triplicatus propter eamdem Trinitatem in LXXII deducitur. Idcirco autem mittuntur bini, propter prædicandum Dei amorem, et proximi, vel mysteriorum gemina Testamenta.

137 138. Joseph typice Christi gestavit speciem, qui ad custodiam sanctæ Ecclesiæ deputatus est, quæ non habet maculam, aut rugam.

139. Maria autem Ecclesiam significat, quæ cum C sit desponsata Christo, virgo nos de Spiritu sancto concepit, virgo etiam parit (*Matth.* I).

140. Zacharias sacerdos, qui, angelo jubente, obmutuit (*Luc.* I), silentium legis et prophetarum, adveniente Christo, ostendit.

141. Joannes formam habuit legis, qui Christum annuntiavit, et remissionem peccatorum per lavacri gratiam prædicavit.

142. Magi figuraverunt gentium populos, lucem fidei cognituros, indicantes sacramentorum muneribus Christum, per thus esse Deum, per myrrham hominem passum atque sepultum, per aurum regem omnium sæculorum (*Matth.* II).

143. Herodes, qui infantibus necem intulit (*Matthæus* II), diaboli formam expressit, vel gentium, qui, cupientes exstinguere nomen Christi de mundo, in cædè martyrum sævierunt.

144. Muti in Evangelio significant illos qui fidem Christi non confitentur.

145. Cæci illos signant qui fidem quam credunt nequaquam intelligunt.

146. Surdi illos figurant qui non exhibent obedientiam præceptorum.

147. Claudi illos demonstrant qui implere præcepta salutaria negligunt.

148. Homo prudens, qui ædificavit domum suam supra petram, significat doctorem fidelem, qui in Christo doctrinæ suæ et vitæ suæ stabilimentum constituit.

149. Ille vero, qui ædificavit domum suam super arenam, hæreticum designat, qui ædificat doctrinam falsam, ut ruinam faciat magnam.

138 150. Leprosus, quem Christus descendens de monte primum curavit (*Matth.* VIII), humanum indicat genus delicti contagio maculosum.

151. Hoc Redemptor, dum de cœlorum altitudine quasi de monte descendit, a vario dæmonum cultu detraxit, atque in unitatem fidei reparavit.

152. Centurio (*Ibid.*) fidem gentium significat, quæ salutem filii sui infirmi ad mortem petens, humiliter dixit : *Domine, non sum digna ut intres sub tectum meum, quæ persecuta sum Ecclesiam tuam.*

153. Puer autem Centurionis, et filia Chananææ mulieris, quos Christus non veniens ad eos salvat (*Matth.* XV), easdem gentes ostendunt, quas Dominus non corporali præsentia visitavit, sed per fidem verbi salvavit.

154. Ipsa quoque mulier Chananæa (*Ibid.*) Ecclesiæ ex gentibus gerit figuram, quæ tanquam canis quærebat micas de mensa dominorum, id est, satiari doctrinis apostolorum et prophetarum.

155. Socrus Petri febriens (*Matth.* VIII) significat Synagogam, æstu carnalium desideriorum accensam, cujus filia est pars illa credentium quæ data est Petro regenda.

156. Scriba repudiatus, qui propter quæstum Dominum sequebatur (*Ibid.*), significat eos qui Christi

134. *Joannes autem.* Hæ primæ quinque allegoriæ sumptæ sunt ex I c. Ezech.; quo loco beatus Hieronymus erudite disserit de hoc argumento, quod uberius tractat in procœmio in commentarios super Matth. Congruunt autem cum vaticinio Ezechielis ea quæ de eisdem animalibus scribit beatus Joann., Apoc. IV. SUAR.

137. *Septuaginta duo.* Mundum peragi XXIV horis perinde est, ac si diceret, motu primi cœli (empyreum excipio) XXIV horis inferiores omnes cœlestes orbes circumagi. SUAR.

142. De Magis ac munerum oblatione, qua Jesum Christum Deum adoraverunt, commentatus sum ad Prudentium, hymn. 12 Cathem., vers. 69. Vide etiam notas ad Juvencum, lib. I, vers. 285, et ad Sedulium, lib. II, vers. 96. AREV.

149. *Ille vero.* Beatus Chrysostomus, in cap. VII, Matth., tractat hanc allegoriam, et tres causas D reddit cur impii homines cum arena conferantur : quod steriles sint et infecundi, quod in varias opiniones distracti non cohæreant inter se, et quod sint innumerabiles, sicut arena, Apoc. XX. Beatus autem Hieronymus proprie putat hoc hæreticis convenire. SUAR.

150. *Leprosus.* Hanc allegoriam videtur a beato Isidoro Beda sumpsisse, qui fuit ejus imprimis studiosus, et centum annis posterior. SUAR.

152. Notat autem beatus Augustinus, centurionem, cum jam Judæa Romanorum præsidiis teneretur, gentilem fuisse ; quem ait beatus Hieronymus principem exstitisse gentium crediturarum. SUAR.

156. *Scriba repudiatus.* Beatus Hieronymus ait scribam repudiatum, quod signorum videns magnitudinem, sequi voluerit Salvatorem, ut lucra ex operum miraculis quæreret, hoc idem desiderasse quod et Simon Magus a Petro emere voluerat. SUAR.

fidem non propter Dominum, sed propter lucrum A tur, quibus tamen, expulso a corde dæmonum cultu, sæculi appetunt.

157. Dæmoniacus quem Dominus in regione Gerasenorum a dæmonum legione curavit (*Ibid.*), significat gentilem populum multorum cultibus dæmoniorum obnoxium.

158. Pastores porcorum fugientes, qui ea quæ gesta sunt nuntiant in civitatem (*Ibid.*), significant principes impiorum, qui dum fidem Christi fugiunt, virtutes tamen ejus stupentes mirantur et prædicant.

159. Paralyticus, jacens in lectulo (*Matth.* IX), anima est vitiis dissoluta in **139** corpore suo, quæ dum fuerit gratia Christi per peccatorum remissionem sanata, confestim, pristino robore recepto, resurgit, et lectum carnis, in quo debilis ante jacebat, ad domum virtutum reportat, ut se intra con- B scientiæ suæ secreta constringat, et nequaquam in exterioribus ultra voluptatibus dissoluta discurrat.

160. Archisynagogi filia, ad quam dum corandam pergeret Dominus, tamen priusquam ad eam veniret, tetigit eum a tergo mulier, quæ profluvio sanguinis laborabat (*Ibid.*), figuram habuit Ecclesiæ venientis ex gentibus, quæ dum post prædicationem, et post passionem, et post ascensionem Christi credidit, quasi a tergo Dominum tetigit, et ante accipere salutem quam Synagoga, promeruit.

161. Duo cæci, juxta viam sedentes (*Ibid.*), significant utrosque populos Judæorum, atque gentilium, per fidem Christo appropinquantes, qui dixit : *Ego sum via, veritas et vita.*

162. Dæmonium habens, cæcus et mutus, qui scri- C bitur a Salvatore curatus (*Ibid.*), indicat eos qui ex idololatria gentium ad fidem dominicam convertun-

tur, quibus tamen, expulso a corde dæmonum cultu, dum primum lucem perceperint fidei, postea ad laudandum Deum eorum lingua resolvitur, ut confiteantur eum quem antea negaverunt.

163. Homo manum habens aridam (*Matth.* XII) significat Synagogam, vel animam misericordiæ operibus infructuosam, cui cum dicitur *Extende manum tuam*, admonet semper porrigendam eleemosynam pauperibus.

164. Homo de quo immundus spiritus exiens, rursus eum occupat (*Ibid.*), significat populum Judæorum, et hominem pœnitentem, cui per subsecutam negligentiam acrius mentem occupat carnis **140** voluptas, adjunctis secum aliis septem spiritibus vitiorum, id est, iracundia, avaritia, invidia, atque ventris ingluvie, inani gloria, fornicatione atque superbia.

165. Paterfamilias, proferens de thesauro suo nova et vetera (*Matth.* XIII), Christus est, proferens de impenetrabili sapientia sua gemina Testamenta, scilicet Vetus, in quo felicitas terrena promittitur, et Novum, per quod regnum cœlorum speratur.

166. Homo qui seminavit in agro suo granum sinapis (*Luc.* XIII) Christus est, qui seminavit fidem in mundo, in quo volucres cœli, id est, spirituales animæ requiescunt.

167. Mulier quæ fermentum abscondit in satis tribus (*Ibid.*) significat sapientiam spiritualis doctrinæ, ferventem in Trinitatis amore.

168. Homo, qui absconditum thesaurum in agro reperit (*Matth.* XIII), ille est qui in isto mundo, ven- C ditis omnibus, Christum vitamque æternam acquirit.

169. Quinque millia viri qui quinque panibus et duobus piscibus **141** pasti sunt (*Joan.* VI), Ecclesiæ

159. *Paralyticus.* Correctiores sunt lib. ms., qui habent *anima vitiis dissoluta*, quam Impr., in quibus est *anima vitiis desolata;* nam alludit ad etymologiam Græcæ vocis. Paralyticus enim dictus est quod paralysi laboret, qui morbus sic est Græcis appellatus, quod nervos laxet et dissolvat, ἀπὸ τοῦ παραλύειν, quod est dissolvere. Itaque Tertullianus proprie et eleganter dixit in Apologia de Christo paralyticos *restringere* pro *sanare.* Suar.

Ibid. In Etymologiis, lib. IV, cap. 7, num. 25, Paralysis dicitur *a corporis impensatione* nominari. Sed in notis observatur aliter legendum, ut corporis *solutio* aut *dissolutio* intelligatur. Arev.

160. *Archisynagogi filia.* Recte autem scribit beatus Chrysostomus feminam non esse ausam coram ad Dominum accedere, quod ex legis præscripto immunda esset. Nobilitatum autem est divinum illud miraculum plane divino miraculo, et lectu dignissi- D mo, quod narrat Euseb., lib. VII Hist. Eccl., cap. 14. Suar.

162. *In* textu Grialii, uti etiam in aliis impressis scribitur *idolatria* pro *idololatria*, quod restituendum. Arev.

167. *Mulier quæ fermentum abscondit.* Isychius, lib. I in Levit., cap. 2, sic ait : *Abscondit in farina sata tria, Ecclesiam significans, quæ in Trinitatis verbo fermentat theologiæ mysteria.* Hanc allegoriam interpretans beatus Hieronymus, præmisit nunquam parabolas et dubiam ænigmatum intelligentiam ad auctoritatem dogmatum proficere. Sed fortasse alius auctor recte reprehenditur, qui non ad animum pietate informandum, sed ad stabiliendum sanctæ Trinitatis mysterium, hanc adhibuit allegoriam, contra quam docet beatus Augustinus, in epistola ad Vincent. Donat. Illud obiter notandum est *satum*, cui apud Hebr. respondet nomen סאה *Seach* (neque enim Hebraicum, aut Græcum, sed Syrum nomen est), genus fuisse mensuræ, quæ continebat tertiam partem ephi. Et quidem beatus Hieronymus aliquando satum vertit, ut Gen. cap. 18, ubi etiam fit mentio trium satorum. Sic enim Abraham ait Saræ : *Accelera, tria sata similæ commisce;* nonnunquam vero modium, ut IV Reg. VII : *Cras modius similæ statere uno, et duo modii hordei uno.* Hic enim habent Hebræa *seach*, id est, *satum.* Itaque fortasse quis miretur cur idem Hieronymus, enarrans hanc parabolam Matth. XIII, scripserit : *Satum genus est mensuræ juxta morem provinciæ Palestinæ, unum et dimidium modium capiens.* Quod proculdubio sumpsit ex Josepho, qui, lib. IX Antiq., cap. 4, ait : *Satum fert modium unum, et semis Italicum.* Sed ne viro summe docto nota inuratur, dicendum erit non eumdem fuisse modium, sed alium atque alium pro regionum varietate. Probabiliter autem suspicatur Jansenius, cap. 57, præclari operis quod Concordiam evangelicam appellavit, ideo Dominum trium satorum farinæ in hac parabola meminisse, quod mos fortasse fuerit in Judæa, ut tantumdem panis in usum familiæ semel conficeretur. Id quod congruit cum loco prædicto Gen. XVII, et aliquot aliis sacræ Scripturæ locis. Si quis autem rationem diligenter inverit, inveniet ephi, sive sata tria, paulo plus capere quam capiunt in Hispania celemini X. Suar.

Ibid. Ad quæstionem quam Suarius excitat de sato explicandam, conferenda est doctrina Isidori cum notis lib. XVI Etymol., cap. 26. Arev.

sunt populi, qui per quinque corporis sensus, alimento legis spiritualis a Christo reficiuntur, et duplici Testamento, quasi gemellis piscibus, saturantur.

170. Quatuor autem millia viri qui aliis septem panibus aluntur (*Marc.* VIII), eadem gentium Ecclesia est, quæ in quatuor mundi partibus diffunditur, atque ubertate septiformis gratiæ recreatur.

171. Ille qui sæpe nunc in ignem, nunc in aquam cadebat (*Matth.* XVII), mundum significat. Ignis autem inflammantem cupiditatem, aqua carnis voluptatem demonstrat, in quibus semper arreptus quotidiano lapsu præcipitatur.

172. Moyses et Elias, qui apparuerunt cum Domino in monte (*Ibid.*; *Luc.* IX; *Marc.* IX), lex et prophetia intelliguntur, quarum vocibus passio, et resurrectio, et gloria Domini declaratur.

173. Homo habens centum oves, qui, relictis illis, ovem perditam quærit, ac repertam humeris revehit (*Luc.* XV), figuram Christi expressit, qui, relictis millibus angelorum in cœlo, ovem quæ perierat in Adam, ut bonus pastor, quæsitam in gentibus reperit, atque crucis suæ humeris ad paradisum reportavit.

174. Mulier, quæ perditam reperit drachmam, Ecclesia est, quæ animam diaboli laqueis abstractam et perditam, dum invenerit per pœnitentiam, et angelorum et hominum facit lætitiam.

175. Debitor decem millium talentorum (*Matth.* XVIII) significat homines qui Deo sunt obnoxii per transgressionem decem præceptorum, sed sicut nobis poscentibus a Domino peccati vincula relaxantur, ita unusquisque nostrum dimittat exemplo Domini, ne dum minima debita in nos peccantibus non concedimus, majora nostra exsolvere cum usuris pœnarum cogamur.

176. Dives, qui camelo comparatur (*Matth.* XIX; *Marc.* X), personam indicat Judæorum, qui de legis potentia gloriantur, quanquam propter terrena, quæ colunt, non habent regnum cœlorum, ubi facilius gentium populus criminibus tortuosus, et sarcinis peccatorum gravatus, ingreditur per foramen acus, quasi per angustias passionis, dolorum ac laborum.

177. Paterfamilias qui operarios ad vineam conducit, et denarium **142** promittit (*Matth.* XX), Christus est, qui vocat omnes ad cultum fidei, promittens eis præmium perfectæ beatitudinis.

178. Operarii hora prima conducti hi sunt qui a rudimentis infantiæ cultum fidei consecuti sunt.

179. Qui autem hora tertia, hi sunt qui ab adolescentia ad fidem accesserunt.

180. Qui vero hora sexta conducti sunt, hi sunt qui in juventutis ætate crediderunt.

181. Qui autem hora nona accesserunt, illi sunt qui, jam a juventute in senectutem declinantes, gratiam perceperunt.

182. Qui vero ultima hora iverunt (*Ibid.*), illi sunt qui jam decrepiti, et in extremo vitæ suæ tempore vocati, ad Christum venerunt. Qui tamen prioribus parem mercedem beatitudinis accipiunt, in illis conservans Christus justitiam, qui prima hora nativitatis operati sunt; in istis impendens misericordiam, qui una vitæ hora laboraverunt.

183. Duo filii missi ad operandum vineam (*Matth.* XXI) duorum populorum typum demonstrant. Primus enim missus vocatur gentium populus per naturæ intelligentiam ad operis divini culturam, qui prius tamen contumax exstitit, et sese iturum negavit. Adveniente autem Domino, priorem contumaciam sequente emundat obedientia. Secundus autem missus Judæorum per legis cognitionem respondit: *Omnia, quæcunque dixerit Dominus, faciemus*; sed idcirco damnatur, quia non solum in professionem legis prævaricatus est, sed in ipsum Dominum vineæ parricidales manus exercuit.

184. Homo qui vineam plantavit (*Matth.* XXI; *Luc.* XX), Deus est, qui condidit Jerusalem, in qua ædificavit turrim, et torcular fodit, videlicet templum, et altare, et sæpe circumdedit, id est, angelorum munitione vallavit.

185. Coloni autem quibus vineam locat (*Ibid.*), populus est Israel, qui sub divino cultu possedit Jerusalem.

186. Servi autem qui tempore frugum missi interfecti sunt a **143** colonis (*Ibid.*), prophetæ intelliguntur, quorum sanguis effusus est a Judæis, dum ab eis quærerent justitiæ fructum et legis.

187. Filius autem novissime missus, quem ejectum coloni extra vineam occiderunt (*Ibid.*), Christus est, quem crucifixerunt Judæi, ejicientes eum extra portas Jerusalem.

188. Coloni quoque, quos Dominus vineæ perdit (*Ibid.*), populi Judæorum intelliguntur, qui olim, ut videntur, dispersi atque perempti sunt. Illi autem agricolæ ad quos vinea transferri præcipitur, significant apostolos, vel successores apostolorum.

189. Rex qui fecit nuptias filio suo (*Matth.* XXII), Deus Pater intelligitur, qui copulavit ex virgine car-

173. Allegoria hæc de Christo, tanquam bono pastore, ovem quæ perierat humeris suis portante, primis Christianis imprimis grata erat, ut in picturis veterum monumentorum quæ adhuc restant cernere licet. AREV.

182. Notandus hoc loco est nominativus pro ablativo absoluto, *in illis conservans Christus... in istis impendens* pro *in illis conservante Christo... in istis impendente*. Hæc loquendi ratio in Mss. Isidori sæpius occurrit quam in Impressis, e quibus, ut arbitror, Editores eam sustulerunt, quod Isidori non esse sibi persuaderent. Sed aliter judicandum. AREV.

188. Isidorus his verbis *ut videntur* fortasse innuit dispersionem Judæorum suo tempore, ut nostro etiam, perseverantem. AREV.

189. *Rex qui fecit.* Tractat beatus Gregorius in homil. diserte, ut solet, hanc allegoriam, sed securius dici putat regem patrem regi filio nuptias fecisse, cum ei per incarnationis mysterium sanctam Ecclesiam sociavit in utero Virginis, sicut in thalamo. Et causa est quia ex duabus personis fieri solet nuptiarum conjunctio, nefarium est autem in Christo duas credere personas. SUAR.

nem virginem Christo. Servi vero, qui missi sunt vocare invitatos, apostoli sunt atque prophetæ, qui Judæos per legem et Evangelium vocaverunt; sed illi modo terrenis voluptatibus, modo carnis et legis onere pressi, solemnitatem adventus Domini contempserunt, ex quo se indignos existimaverunt vita æterna, gentes autem introisse manifestantur.

190. Rex iratus, qui misit exercitus suos, et perdidit interfectores illos, et civitatem illorum incendit (*Ibid.*), Deus Pater est, qui suscitavit Vespasianum Cæsarem Romanorum, qui et populum gladio vastavit, et civitatem Jerusalem funditus cum suis universis evertit, ita ut ulterius belligerare non possit.

191. Homo autem non habens vestem nuptialem in accubitu, qui, loquente rege, obmutuit; quem jubet servis ablatum mitti in tenebras exteriores (*Ibid.*), ille est qui in fide quidem cum cæteris requiescit; sed si inventus fuerit in die judicii vestem carnis habere pollutam, confestim jubetur ab angelis tolli, et mergi in gehennam ignis æterni.

192. Duo debitores, ex quibus unus debebat feneratori denarios quingentos, et alter quinquaginta (*Luc.* VII), significant utrumque populum, Judæorum, scilicet, et gentium, ex quibus ille qui quinquaginta denarios debuit Judæorum typum habuit; ille vero qui **144** quingentos, gentium figuram expressit, qui ab initio mundi debitor semper existens, chirographum peccati per pœnitentiam non solvit. Adveniente itaque Christo, tandem credidit, atque uberiorem misericordiæ fructum accepit, unde quia plus illi concessum est a Christo, amplius diligit Christum, sicut scriptum est: *Cui plus dimittitur, plus diligit.*

193. Septem vero fratres qui uni mulieri nupserunt, et sine filiis mortui sunt (*Marc.* XII), homines infideles intelliguntur, qui per septem mundi ætates, in hac terra totam vitam suam sine fructu justitiæ consumpserunt.

194. Duo in lecto (*Matth.* XXIV) illos figurant qui remoti a turbis in otio quodammodo vitæ vacare videntur.

195. Duæ molentes (*Ibid.*) illi intelliguntur qui negotiis temporalium rerum circumferuntur.

196. Duo in agro (*Ibid.*), illi sunt qui in ministerio Ecclesiæ, tanquam in agro dominico, operantur, ex quibus, adveniente nocte, id est, sæculi adversitate, quidam permanent in fide, et assumuntur ad vitam, quidam discedunt, et relinquuntur ad pœnam.

197. Quinque virgines sapientes (*Matth.* XXV) omnes animæ sanctæ intelliguntur, quæ quoniam per quinque sensus corporis nullam admittunt cordis corruptionem, idcirco quinario numero computantur.

198. Quinque autem virgines fatuæ, quæ non habent in vasis oleum (*Ibid.*), illæ animæ sunt quæ habent quidem integritatem corporum, sed non servant intra conscientiam boni operis testimonium, dum in facie gloriantur apud homines, et non corde apud Deum. Ideoque, quia in vasis pectorum suorum mentis splendorem non gerunt, adveniente Domino, a regni ejus gaudio excluduntur.

199. Homo peregre proficiscens, qui tradidit bona sua servis suis (*Ibid.*), Christus est, qui post resurrectionem suam ad cœlos regrediens, tradidit evangelicam gratiam evangelicis negotiatoribus fenerandam. Sed primus servus in quinque talentis sibi datis quinque libros legis accepit, quod doctrina et opere decem præceptorum amplificavit.

200. Alius duobus talentis duo Testamenta promeruit, eaque **145** morali ac mystico sensu pie dispensando duplicavit.

201. Tertius, sub figura unius talenti, gratiæ donum acceptum in terrenis voluptatibus obscuravit, ideoque projectus est in infernum, quia nullum inde operatus est fructum.

202. Alii in primo servo sensus cordis et corporis acceptos, in secundo intelligentiam et opus, in tertio rationem intellexerunt.

203. Juvenis filius viduæ quem Dominus mortuum extra portas urbis suscitavit (*Luc.* VII), significat eum qui palam quodlibet mortiferum crimen admittit; quique nonnunquam audito verbo Dei a morte peccati resurgit, et per pœnitentiam Christi vivere incipit; redditurque viduæ matri suæ, id est, Ecclesiæ.

204. Homo qui descendebat a Jerusalem in Jericho, et incidit in latrones (*Luc.* X), ipse Adam figuratur in genere suo, qui dum descendit de paradiso cœlesti in mundum, incidit in angelos tenebrarum.

205. Samaritanus descendens, qui vulnera ejus curavit (*Ibid.*), Christus est custos noster, qui de cœlo descendit, et genus humanum a vulneribus peccatorum curavit.

206. Stabularius (*Ibid.*) apostoli sunt, vel successores eorum qui infirmitatem nostram prædicatione evangelica recreant.

207. Martha, quæ excepit Christum in domum suam, et in hac ministrabat (*Ibid.*), significat Ecclesiam, in hac vita Christum in corde excipientem, et in opere justitiæ laborantem.

208. Maria, soror ejus, quæ sedebat secus pedes

200. In textu Grialii erat *ea quæ* pro *eaque*, ut in aliis quoque Editis recte apparet impressum, et apud Grialium mendum videtur irrepsisse. Arev.

202. *Alii in primo servo.* Divum Gregorium significat, cujus fuit in primis studiosus; is enim ad hunc modum tractat præsentem allegoriam. Suar.

204. *Homo qui descendebat.* Per paradisum cœlestem, ut error vitetur, Jerusalem civitas pacis illa cœlestis intelligenda est, a cujus beatitudine lapsus est Adam, miser factus per peccatum. Descendit autem in Jericho, id est, in mundum, in quo omnia orta occidunt, sicut luna, quam significat Jericho. Adam enim, qui divino præcepto obtemperans, diviho etiam beneficio fuisset immortalis, illo violato, mortis miseriam et plurimas alias acerbitates merito perpessus est. Sic enim exponit hanc allegoriam beatus Augustinus in lib. de Quæst. evang. Suar.

Christi, et audiebat verbum (*Ibid.*), demonstrat eamdem Ecclesiam, in futuro sæculo ab omni opere cessantem, et in sola contemplatione sapientiæ Christi requiescentem. A

209. Homo qui media nocte postulabat ab amico tres panes (*Luc.* xi), similitudinem exprimit cujusque in media tribulatione Dominum postulantis, ut det ei scientiam Trinitatis.

146 210. Dives, cujus uberes fructus ager attulit (*Luc.* xii), significat hominem luxuriis deditum, et abundantem peccatis, quem immoderate plus amplius peccare desiderantem arguit Dominus dicens: *Stulte, hac nocte auferunt animam tuam abs te; quæ parasti, cujus erunt?*

211. Quinque illi in domo una, id est, pater, mater, filius, filia, nurus, ex quibus duo in tres, et tres in duos dividuntur (*Ibid.*), significant humanum genus fide et religione invicem separatum, partim in discissione schismatis, quod duo significant, partim in numero trinitatis, quod tria demonstrant. Divisus est enim filius adversus patrem suum, id est, populus ex gentibus veniens adversus diabolum, cum quo antea fuerat sociatus. Divisa est et filia adversus matrem suam, id est, plebs ex Judæis credens adversus impiam Synagogam. Divisa est et nurus adversus socrum suam, Ecclesia videlicet ex gentibus adversus matrem sponsi sui Synagogam, de qua secundum carnem Christus fuerat procreatus. Qui homines separantur sibi invicem, alii terrenam, alii cœlestem gloriam appetentes. B

212. Galilæi xviii super quos cecidit turris in Siloe, et occidit eos (*Luc.* xiii), interitum plebis Judæorum insinuat. Decem et octo enim apud Græcos ex iota, ι, et eta, η, litteris exprimuntur, quibus figuris nomen Jesus scribitur, in quem illi credere nolentes pariter a Romanis cum sua urbe prostrati sunt. C

213. Homo qui arborem fici in vinea sua plantavit, Christus est, qui Synagogam in Judaico populo condidit, quam cum Dominus, quasi inutilem, jussisset abscidi, fit illi a colonis apostolis fossa humilitatis, adhibetur stercus, id est, confessio peccatorum; sicque in novissimo credendo commutabitur in melius, dabitque fructus justitiæ copiosos.

214. Mulier quæ, decem et octo annos infirmitatem habens, a Domino curata est (*Luc.* xiii), Ecclesiæ typus est, quæ in fine temporum salutem fidei consecuta est. Sex enim ætatibus mundus iste completur **147** cujus tamen tempus habet tripertitam discretionem, unam ante legem, alteram in lege, tertiam sub gratia. Sexies ergo terni decem et octo efficiunt, quo numero tempus hoc nostræ salutis insinuatur, quando, a Satanæ vinculis soluti, quibus curvati eramus, donum salutis et spem supernæ contemplationis accipimus.

215. Hydropicus quem Dominus curavit (*Luc.* xiv) demonstrat eos quos fluxus carnalium voluptatum exuberans aggravat.

216. Homo habens duos filios (*Luc.* xv) Deus est, habens duos populos, quorum major figuram tenuit Judæorum, qui permansit in Dei cultu; alter junior gentium, qui, conditore deserto, servus factus est idolorum, quem per egestatem fidei revertentem clementer suscepit Deus Pater, et pro conversione ejus sub vituli typo immolat Filium unicum; tribuit etiam annulum fidei, et stola immortalitatis induit eum, quanquam Judæus frater livoris torqueatur invidia, propter salutem tamen ejus gaudium concinit angelorum symphonia.

217. Dispensator prodigus, quem dominus a villicatione removeri præcepit, et fraudem faciens domino suo, relaxavit debitoribus partem, ut haberet unde in posterum viveret (*Luc.* xvi), hæc comparatio ad exemplum nostrum proposita est; nam si ille a domino suo laudari promeruit, quia, fraudem ei faciens, in posterum sibi de alienis rebus providit, quanto magis Christo placere possumus, si ex propriis nostris misericordiam indigentibus faciamus, a quibus recipi in æterna tabernacula possimus?

218. Dives qui induebatur purpura et bysso (*Ibid.*) significat Judæorum superbiam, florentem quondam imperii claritate, vel honoris excellentia.

148 219. Mendicus ulcerosus (*Ibid.*) demonstrat gentilem populum, confessionibus peccatorum humiliatum.

220. Quinque fratres divitis illius qui apud inferos torquebatur (*Ibid.*) Judæi intelliguntur, qui sub quinque libris positi sunt.

210. In Evangelio sancti Lucæ, cap. 12, 20, sic nunc legitur: *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te; quæ autem parasti, cujus erunt?* Arev.

212. Duæ primæ litteræ Græcæ nominis Jesu ι et η, habitæ fuerunt a veteribus Christianis pro compendio nominis Jesu. Scriptores qui numerum decem et octo in his duabus litteris ad interpretationem aliquam mysticam seu allegoricam agnoverunt, recensui in Prudentianis, num. 194 et seqq. cum notis. Pro *insinuat* fortasse legendum *insinuant*. Arev.

218. *Dives qui induebatur purpura et bysso significat.* Theophylactus, cruditus in primis scriptor, non dubitavit affirmare divitis et Lazari non quidem historiam, sed fictam esse parabolam, quæ narratur a Domino; cui tamen nomen Lazari perspicue repugnat. Nam egregie ait beatus Chrysostomus, in hom. in Luc., de patre et duobus filiis: *In parabola non sunt dicenda nomina.* Parabolæ enim sunt illæ, in D quibus exemplum ponitur, et tacentur nomina. Præclare etiam Origenes, cap. 1 Job, inquit: *Necessario nominis Job, mentionem fecit Moyses, qui libri auctor est, ne, si hominem solum diceret, argumentum aliquod fingere existimaretur.* Eadem sententia est de divite et Lazaro, Ambrosii, Cyrilli, Damasceni, atque Euthymii, qui etiam ait divitis quidem nomen silentio fuisse præteritum ab Evangelista, tanquam odio digni; scriptum est enim, ps. xv: *Non accipiam nomina eorum per labia mea;* mendici vero nomen memoriæ proditum, tanquam amore digni. Aiunt autem quidam ex traditione Hebræorum, quod per id tempus dives ille fuerit Nineusis appellatus, et mendicus iste Lazarus. Hæc Euthymius. Quod si, ut in plerisque omnibus, sic etiam in hoc Theophylactus Chrysostomum, virum excellenti doctrina et sanctitate, esset imitatus, næ ille a communi sententia nunquam descivisset. Suar.

221. Decem leprosi, qui mundantur a Domino (*Luc.* xvii), hæretici significantur, qui in varietate colorum diversitatem habent schismatum, quique ideo ad sacerdotes mittuntur, ut, detersa omni varietate errorum, unitatis percipiant sacramentum.

222. Judex iniquus, qui Dominum non timebat, assidue tamen deprecantem viduam exaudivit (*Luc.* xviii), similitudo est qua demonstratur quantam spem habere debeat qui Dominum indesinenter exposcit, cum etiam apud aures iniqui judicis valuerit frequens instantia viduæ deprecantis. Ipsa autem vidua significare potest Ecclesiam, perseverantia sua petentem ultionem de inimicis suis, diabolo, vel hæreticis.

223. Pharisæus orans in templo (*Ibid.*) Judæorum est populus, qui ex justificationibus legis extollit merita sua.

224. Publicanus vero (*Ibid.*) gentilis est populus, qui longe a Deo positus confitetur peccata sua, quorum unus superbiendo recessit humiliatus, alter confitendo Deo appropinquare meruit exaltatus.

225. Cæcus sedens secus viam (*Ibid.*) populum demonstrat gentilem, qui per Christi gratiam fidei meruit claritatem.

226. Zachæus (*Luc.* xix) gentilis est populus, gratia meritorum pusillus, qui tamen, a terrenis actibus sublevatus, per lignum dominicæ crucis Christi mysterium contemplatur.

227. Homo nobilis qui in longinquam abiit regionem accipere sibi regnum (*Ibid.*), Redemptor noster est, qui usque ad fines terræ pervenit accipere regnum in populis gentium.

228. Cives qui noluerunt eum regnare (*Ibid.*) Judæi intelliguntur, qui Christum regem spreverunt.

229. Servus qui mnam unam accipiens, decem acquisivit (*Ibid.*), significat doctores qui, accepta gratia Evangelii, in decem verborum Decalogi prædicamentis bene usi sunt, et docendo multos in **149** fide acquisierunt, idcirco, adveniente Domino, laudabuntur, quia lucrati sunt.

230. Qui vero ex una quinque acquisivit (*Ibid.*), illos demonstrat qui mandatum Dei servantes consequuntur scientiam legis, in quinque libris Moysi scriptam, eamque docendo ad usum salutis necessarium fenerantur.

231. Qui vero mnam ipsam in sudario conservavit (*Ibid.*), ostendit eum qui creditum sibi gratiæ donum delicate otioseque tractavit, unde et recte amittit collatam gratiam, quia per negligentiam prædicare contempsit, ut ei augeretur quod laboravit.

232. Vidua quæ in gazophylacio duo jecit minuta (*Luc.* xxi), animam fidelem demonstrat ejus qui in thesauro cordis sui fructum dilectionis Dei et proximi servat.

233. Sponsus (*Joan.* ii) Christus est; cujus nuptiæ cum Ecclesia celebrantur, in cujus conjunctione aqua in vinum mutatur, quia credentes per lavacri gratiam transeunt ad passionis coronam.

234. Architriclinus (*Ibid.*), Moyses intelligitur qui miratur meliorem et sanctiorem populum per Jesum in Evangelium congregatum, quam illum priorem ab Ægypto deductum; finitum enim vinum ostendit sublatam esse gratiam Spiritus sancti a Judæis, et per apostolos in gentibus contributam.

235. Mulier Samaritana (*Joan.* iv) mystice intelligitur Synagoga quinque libris legis, quasi quinque viris, secundum sensum carnis, subjecta, quam misericorditer Dominus provocat haurire aquam vivam, lavacri scilicet percipere gratiam, vel secretam legis intelligentiam.

236. Mulier adultera, quæ offertur a Judæis Domino lapidanda (*Joan.* viii), est Ecclesia ex gentibus quæ, prius relicto Deo, in idolis fuerat fornicata; hanc volebat Synagoga zelans interfici, et Christus eam salvat per remissionem delicti, nec sinit eam perire, qui novit veniam condonare peccantibus.

237. Simon leprosus (*Matth.* xxvi) gentilis est populus, qui est a Redemptore mundatus.

238. Mulier quæ unguento caput Domini unxit (*Ibid.*) Ecclesia est, quæ fructus sui operis fideique odorem ad laudem Dei et Christi gloriam refert.

239. Angelus ille ad cujus descensum movebatur aqua, quinque porticibus cincta (*Joan.* v), Christus est, in cujus adventu turbatus est **150** Judæorum populus quinque libris conclusus: descendente enim angelo, commovebatur aqua, et sanabatur infirmus; descendente de cœlis Christo, commotus est in passione ejus idem populus, et sanatus est mundus.

240. Cæcus a nativitate, quem Dominus, postquam unxit oculos, ad piscinam Siloe misit lavandum (*Joan.* ix), significat genus humanum a nativitate, id est, a primo homine errorum tenebris vitiatum, cujus oculos Dominus de sputo et luto linivit, quia verbum caro factum est. Et lavari oculos in piscina jussit, ut baptizatus in Christo, acciperet legem fidei, et crederet in eum qui humilis in mundo apparuit.

241. Lazarus, quem Dominus quatriduanum fetentem de monumento suscitavit (*Joan.* xi), significat mundum, quem gravissima peccati consuetudo corruperat, qui tamen quarta die mortis resuscitatur. Prima enim dies est mortis, tracta ex Adam propago mortis; altera dies mortis est transgressio legis naturalis; tertius est dies mortis prævaricatio datæ legis; quartus dies mortis est contemptus evangelicæ prædicationis, in quo die Dominus, suum opus respiciens, misericorditer resuscitare dignatus est.

242. Servus principis sacerdotum, cujus dextra amputatur auricula (*Matth.* xxvi), Israeliticus est populus, propter incredulitatem servus effectus. Hic dexteram aurem amittit, dum ad sinistram per in-

240. Sæpe hic cæcus a nativitate, de quo sermo est in Evangelio, repræsentatur in monumentis ve- ster. Christian., ut videri potest apud Bottarium, Rom. Subterran. tom. I, pag. 179, AREV.

llectum, litteræ transit, cui Dominus in his cui A redunt auditum restaurat fidei, et obedientem vangelici facit mandati.

243. Princeps sacerdotum, qui scidit vestimenum suum in Domini passione (*Ibid.*), indicat Heræum populum nudatum sacerdotio, et evacuatum egno scisso.

244. Barabbas, qui Judæis dimittitur (*Matth.* xvii), significat Antichristum, quem illi errantes neruerunt suscipere pro Christo.

245. Herodes et Pilatus, qui, cum essent discorles, in passione Domini amicitia fœderantur (*Luc.* xiii), indicant primum divisos fuisse utrosque popuos circumcisionis et gentium, qui tamen per passionem Domini in fide concordaverunt.

246. Simon Cyrenæus, cui gestandam crucem B mposuerunt (*Ibid.*), **151** gentium populus intelligitur, qui peregrinus in lege, obediens efficitur Evangelio, crucis ipse Christi vector, et fidei bajulus factus.

247. Duo latrones (*Ibid.*) populum exprimunt Judæorum et gentium : quorum unus incredulus blasphemat Christum in cruce pendentem, alter fidelis Judæos increpat blasphemantes.

248. Quatuor milites, qui quatuor partes sibi de Jesu vestimentis fecerunt (*Psal.* cxviii, 162), præfiguraverunt quatuor partes mundi, qui diviserunt sibi eloquia Christi, sicut scriptum est : *Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.*

249. Mulieres quæ apostolis Domini resurrectionem annuntiant, lex et prophetia intelliguntur, quæ gloriam resurrectionis Christi, antequam revelaretur, quasi præcursores prædicaverunt.

250. Septem discipuli, cum quibus Dominus post resurrectionem suam convivasse describitur, septimam indicant post resurrectionis futuræ requiem, per quam omnes sancti per Christum æterna beatitudinis refectione saturabuntur, ad quam saturitatem nos perducat Christus. Amen.

250. In Isidorianis, cap. 94, num. 18, notavi quamdam varietatem lectionis in fine Allegoriarum ex Codice Vaticano 629, quem ibi descripsi. Arev

SANCTI ISIDORI

HISPALENSIS EPISCOPI

DE ORTU ET OBITU PATRUM

QUI IN SCRIPTURA LAUDIBUS EFFERUNTUR.

152 Præfatio.

1. *Quorumdam sanctorum patrum nobilissimorumque virorum ortus vel gesta cum genealogiis suis in hoc libello indita sunt ; dignitas quoque, et mors eorum, atque sepultura, sententiali brevitate notata. Quæ, quamvis omnibus nota sint qui per amplitudinem percurrunt Scripturarum, facilius tamen ad memoriam redeunt dum brevi sermone leguntur.*

EX VETERI TESTAMENTO.

I. Adam.
II. Abel.
III. Enoch.
IV. Noe.
V. Melchisedech.
VI. Abraham.
VII. Isaac.
VIII. Jacob.
IX. Loth.
X. Joseph.
XI. Judas.
XII. Ruben.
XIII. Simeon.
XIV. Levi.
XV. Zabulon.
XVI. Issachar.
XVII. Dan.
XVIII. Gad.
XIX. Aser.
XX. Nephtalim.
XXI. Benjamin.
XXII. Ephraim.
XXIII. **153** Manasses.
XXIV. Job.
XXV. Moyses.
XXVI. Aaron.
XXVII. Josue.
XXVIII. Phinees.
XXIX. Gedeon.
XXX. Jephte.
XXXI. Samson.
XXXII. Samuel.
XXXIII. David.
XXXIV. Salomon.
XXXV. Elias.
XXXVI. Eliseus.
XXXVII. Isaias.
XXXVIII. Jeremias.
XXXIX. Ezechiel.
XL. Daniel.
XLI. Osee.
XLII. Joel.
XLIII. Amos
XLIV. Abdias.
XLV. Jonas.
XLVI. Micheas.
XLVII. Nahum.
XLVIII. Habacuc.

Cap. I. 1. *De his vid. Hieron. Epiphan. Doroth. Synopsin, et Josephum.* Fontidonius.

Ibid. Librum de ortu et obitu Patrum cum octo mss. libris Petrus Fontidonius contulit ac breves quasdam C notas adjecit, quas proinde Fontidonii nomine subscripto allegabo. Quid de hoc libru sentiendum, uberrime expositum fuit in Isidorianis, cap. 61. Arev.